

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Козлова Олена Борисівна

(група ГФз-310 м)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ТА КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІЙНЕ АРАНЖУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), основна мова – англійська
Кваліфікація	магістр філології

Науковий керівник –
д.філол.н., проф. А.М. Приходько

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
 (повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, Гуманітарний
 Кафедра теорії та практики перекладу
 Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
 Спеціальність 035 Філологія

(код і найменування)

Освітня програма (спеціалізація) 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), основна мова – англійська

(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Козлової Олени Борисівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) **ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ТА КОМУНІКАТИВНО-ФУНКЦІЙНЕ АРАНЖУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ**

керівник проекту (роботи) Приходько А.М., д.філол.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом закладу вищої освіти від « 17 » листопада 2021 року №451

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 01.12.2021 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи) теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Макарова М. Л., Арутюнової Н.Д., Олянич А. В., Harris Z. та інш.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Феноменологія дискурсу та його типологія, етапи й методика дослідження англомовного дискурсу медіації, структурні особливості англійськи медіативних термінів, стратегії медіатора, стратегії учасників конфлікту

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I, II, III	Приходько А.М, д.філол.н., проф.		
Нормоконтроль	Підгорна, Г.Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 1 » 09 2021 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2021 р.	виконано
2	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2021 р.	виконано
3	Складання календарного плану роботи	вересень 2021 р.	виконано
4	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	жовтень 2021 р.	виконано
5	Підготовка розділу 1	листопад 2021 р.	виконано
6	Підготовка розділу 2	листопад 2021 р.	виконано
7	Підготовка розділу 3	листопад 2021 р.	виконано
8	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад 2021 р.	виконано
9	Оформлення дипломної роботи	листопад 2021 р.	виконано
10	Нормоконтроль	листопад 2021 р.	виконано
11	Рецензування дипломної роботи	листопад 2021 р.	виконано

Студент(ка)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 90 с., 2 додатки, 95 джерел.

Об'єкт дослідження – англомовний дискурс медіації.

Мета роботи – встановлення термінологічних і комунікативно-прагматичних особливостей англомовного дискурсу медіації.

Методи дослідження – аналізу, опису, синтезу, порівняння, формалізації; структурного, словотвірного, семантичного, прагмасемантичного та комунікативно-інтерпретативного аналізу.

У першому розділі відбувається огляд теоретико-методологічних засад вивчення англомовного дискурсу медіації. У другому розділі здійснюється аналіз термінологічних особливостей вказаного типу дискурсу. Третій розділ присвячено встановленню комунікативно-прагматичних особливостей дискурсу англійської мови сфери медіації та аналізу комунікативних стратегій і тактик, які використовуються в англомовному дискурсі медіації. У четвертому розділі вивчаються питання охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях. У висновках викладено основні теоретичні та практичні результати запропонованої роботи, визначено перспективи подальших наукових досліджень.

АНГЛІЙСЬКА МОВА, ДИСКУРС МЕДІАЦІЇ, ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АДМ – англомовний дискурс медіації.

ADR – Alternative Dispute Resolution.

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
Перелік умовних позначень	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ.....	10
1.1. Феноменологія дискурсу та його типологія.....	10
1.2. Загальна характеристика англомовного дискурсу медіації.....	16
1.3. Етапи й методика дослідження англомовного дискурсу медіації ..	24
РОЗДІЛ 2 ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ.....	28
2.1. Загальна характеристика термінологічної упаковки англомовного дискурсу медіації.....	28
2.2. Структурні особливості англійських медіативних термінів	34
2.3. Семантичні особливості англійських медіативних термінів.....	39
РОЗДІЛ 3 КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ.....	46
3.1. Прагматична зумовленість тактико-стратегічної організації англомовного дискурсу медіації.....	46
3.2. Стратегії медіатора	50
3.3. Стратегії учасників конфлікту.....	60
ВИСНОВКИ.....	66
SUMMARY	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	82
Додаток А Стаття в журналі	82
Додаток Б Тези	87

ВСТУП

Медіація як одна із альтернативних технологій вирішення конфліктів набуває все більшої популярності не тільки в США, де вона виникла, але й у інших країнах світу. Однією із причин зацікавлення науковців медіацією є її висока соціальна значущість. У сучасному світі проблема конструктивного вирішення конфліктів є настільки актуальною, що її вирішення вважається умовою виживання людства в цілому. Саме тому медіація вивчається такими науками гуманітарного профілю, як конфліктологія [8; 10; 26; 37; 61; 65], соціологія [5; 32], менеджмент [9; 29], політологія [40], філософія [10].

Дослідження медіації розпочинається в лінгвістиці в зв'язку з появою та розвитком дискурс-аналізу, спрямованого на вивчення мови в її реальному використанні з урахуванням екстралінгвальних факторів її породження та сприйняття. У окремих дослідженнях медіативного дискурсу, що вже існують у лінгвістиці [33; 39; 59; 66], ще не надано вичерпну характеристику його як складного та багатовимірного лінгвального феномену, ефективного комунікативного механізму вирішення конфліктів, що й визначає необхідність його подальшого вивчення мовознавцями.

Актуальність дослідження зумовлена підвищеним інтересом лінгвістів до вивчення різних типів дискурсів, відсутністю дослідження англomовного дискурсу медіації (далі – АДМ) у єдності її термінологічної та комунікативно-прагматичної складових.

Зв'язок роботи з науковими темами. Роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу НУЗП «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної комунікації». Тему роботи затверджено Наказом ректора №451 від 17.11.2021.

Мета роботи полягає у встановленні термінологічних і комунікативно-прагматичних особливостей англomовного дискурсу медіації.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- надати загальну характеристику АДМ і та описати методу його вивчення;

- охарактеризувати термінологічні та дериваційні особливості англомовного дискурсу медіації;

- визначити комунікативно-прагматичні, у т.ч. й тактико-стратегічні особливості АДМ.

Об'єктом дослідження виступає англомовний дискурс медіації.

Предметом дослідження є термінологічні та комунікативно-прагматичні особливості АДМ.

Матеріалом дослідження слугує 932 фрагменти англомовних медіативних сесій [86–95], з яких методом було вибрано 800 термінологічних одиниць, а також 498 фрагментів, використаних для аналізу комунікативно-прагматичних особливостей дискурсу та його комунікативних стратегій і тактик. Добір термінів здійснювалася також із англомовних Інтернет-госарієв термінологічної лексики сфери медіації [80; 83].

У роботі було використано такі **методи дослідження**: *аналіз, опис, синтез, порівняння, формалізація* – для з'ясування сутності понять «дискурс», визначенні критерієв виокремлення типів дискурсу, наданні загальної характеристики англомовного дискурсу медіації; *структурний, словотвірний, семантичний* – для встановлення термінологічних особливостей досліджуваного дискурсу; *прагмасемантичний та комунікативно-інтерпретативний* – для вивчення стратегій і тактик, які використовуються учасниками медіативних процедур.

Наукова новизна результатів роботи визначається тим, що в ній вперше здійснюється системний аналіз термінологічної складової АДМ та його комунікативно-прагматичних особливостей. У роботі також вперше досліджуються комунікативні стратегії та тактики, що застосовуються учасниками медіативних процедур.

Теоретичне значення праці полягає в тому, що вона є внеском у дискурсологію та лінгвопрагматику. Робота також сприяє розв'язанню

проблеми класифікування та систематизації англомовних термінів, що використовуються в сфері медіації.

Практична значущість дослідження виявляється в можливості застосування його результатів у нормативних курсах із термінознавства, англійської мови для професійного спілкування, що викладається для спеціалістів відповідного профілю; у спецкурсах з комунікативної, структурної лінгвістики, семантики; при написанні дипломних і курсових робіт, складанні словників англомовної термінологічної лексики сфери медіації.

Апробація роботи здійснювалася на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки», проведеної 19–23 квітня 2021 р. у Національному університеті «Запорізька політехніка». За результатами апробації надруковано одну фахову наукову статтю [28] та одні тези [27].

Структура роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку літератури із 95 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи складає ... сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ

Розділ присвячено аналізу теоретико-методологічних засад вивчення англomовного дискурсу медіації. У розділі визначається поняття «дискурс», «текст», з'ясовуються критерії виокремлення різних типів дискурсу, надається загальна характеристика англomовного дискурсу медіації та аналізуються етапи та методи його дослідження.

1.1. Феноменологія дискурсу та його типологія

Поняття «дискурс» (від франц. *discours*, англ. *discourse*, лат. *discursus* *розмірковування, розмова, промова*) не є новим для лінгвістики. Його було введено у науковий обіг ще на початку ХХ століття Ф. де Соссюром, але поширення термін «дискурс» отримав завдяки американському досліднику З. Харрісу, який використав його у значенні «послідовність речень» («*the sentence spoken or written in succession by a person in a single situation*») у статті [71, с. 3].

Сучасні трактування вказаного поняття значно відрізняються одне від одного, що зумовлено різними поглядами науковців на нього залежно від напрямів і парадигм лінгвістичного знання, в межах яких він досліджується ними. М. Л. Макаров виокремлює такі основні підходи до дослідження дискурсу:

- 1) комунікативний, у якому він розуміється як вербальне спілкування (мовлення, використання та функціонування мови); певна знакова структура, яку роблять дискурсом її суб'єкт, об'єкт місце, час, обставини породження та сприйняття, тобто комунікативна ситуація;

- 2) структурно-синтаксичний, в межах якого дискурс розглядається як два чи більше взаємопов'язаних речень;
- 3) когнітивний, в якому це поняття трактується як когнітивний процес, пов'язаний із реальним виробництвом мовлення, формування мовленнєвого твору;
- 4) соціально-прагматичний, зорієнтований на трактування дискурсу як тексту, зануреного в життя, в ситуацію спілкування; соціально або ідеологічно навантаженого мовлення, особливого виду соціальної практики, актуалізованої текстами [36, с. 32–33].

Зазначені підходи вказують на багатовимірність природи дискурсу, його звернення до ситуації спілкування, процесів, що відбуваються у свідомості її учасників, тексту та мовленню тощо. Найбільш вдале визначення дискурсу запропоновано російською лінгвісткою Н. Д. Арутюною, яка розуміє під ним: «зв'язаний текст у поєднанні з зовнішньолінгвістичними, прагматичними й іншими факторами; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах)» [6].

Оскільки поняття «дискурс» корелює з поняттям «текст», вважаємо необхідним розмежувати ці поняття, встановлюючи одночасно взаємозв'язок із ними та урахувавши при цьому різні погляди лінгвістів на вказану дихотомію. Формальне розмежування дискурсу та тексту базується на типі каналу передачі інформації, що використовується: усний (дискурс) та письмовий (текст). Згідно з цим підходом, усна комунікація є об'єктом вивчення дискурс-аналізу, у той час, як письмові твори вивчаються у межах лінгвістики тексту [43, с. 12–13]. Проте багато лінгвістів не погоджуються з подібним підходом, вказуючи зокрема на те, що деякі форми реалізації мови можна розглядати одночасно і як письмові, і як усні (наприклад, доповідь, лекція) [7; 16; 21; 57; 58].

Розглядаючи аналізовані поняття в межах когнітивного підходу, О.С. Кубрякова пов'язує дискурс з когнітивним процесом породження мовлення зумовленим реальними факторами спілкування (наприклад, часом, простором, соціальним контекстом) [30, с. 8]. Текст же, за словами науковця необхідно оцінювати як продукт мовленнєвої діяльності, що має фіксовану форму [31, с. 73]. В. Е. Чернявська, в свою чергу, говорить про нерозривний зв'язок між текстом та дискурсом, підкреслюючи, що «ядром дискурсивного процесу є текст, в структурі якого можуть знаходитися прецедентні фрагменти, які забезпечують розуміння між учасниками спілкування» [56, с. 69].

У межах функціонального підходу поняття «текст» і «дискурс» протиставляються на основі низки відмітних рис. Текст характеризується як результат, притаманний мовленнєвій діяльності, що вирізняється структурністю, фіксованістю, статичністю. Дискурс же слід розуміти як функціональний, динамічний, актуальний процес [42, с. 18]. Подібне протиставлення тексту та дискурсу базується на їх онтологічних характеристиках. Воно не заперечує також можливість їх взаємодії.

В комунікативному підході до розмежування понять «текст» і «дискурс», викладеному О. Ю. Поповим, вони також протиставляються одне одному за низкою ключових ознак. Так, текст розглядається як певна система знаків, спрямована на абстрактну аудиторію, яка може бути довільною за обсягом, а дискурс зорієнтований на прояв реакції живої аудиторії та обмежений у часі [46, с. 133]. Крім того, автор вважає, що текст є вічним, а дискурс зароджується, розвивається та вмирає в той момент, коли предмет обговорення припиняє викликати інтерес [там само].

Єдність тексту та дискурсу полягає, на думку науковця, в тому, що дискурс слугує особливою формою для реалізації динамічної, актуальної комунікації, а текст є її одиницею [46, с. 134]. Текст вважається також формально-змістовою структурою, яка знаходить свою актуалізацію в дискурсі, на що зокрема вказує визначення тексту, надане М. Л. Макаровим:

«текст – це цілісна знакова форма організації дискурсу, в процесі породження якого і спостерігається актуалізація подібної знакової форми» [36, с. 35]. Серед різноманітних підходів до дослідження дискурсу виокремлюють також аналіз дискурсу як соціальної інтеракції [74] та аналіз дискурсу як структури та процесу [58; 67].

Зазначимо також, що у лінгвістиці та інших дисциплінах гуманітарного циклу існує поняття «дискурсивна практика», введена до наукового обігу французьким філософом, теоретиком культури та істориком М. Фуко. Під дискурсивною практикою науковець розумів «сукупність анонімних історичних правил, завжди визначених у часі та просторі, які встановили в дану епоху та для даного соціального, економічного чи лінгвістичного простору умови виконання функції висловлювання» [53, с. 118].

У сучасній теорії дискурсу дискурсивна практика розглядається або в контексті повної ідентифікації дискурсу або ж вбудованості дискурсивних практик у більш широкі соціальні практики [48; 55]. Останнім проводиться розмежування між дискурсивними та недискурсивними вимірами соціальної практики, яку розглядають як тип практики в ході якої суб'єкт, використовуючи суспільні організації, установи, здійснює вплив на суспільні відносини задля досягнення певної мети [55, с. 34].

Зазначимо, що в межах першого із вказаних підходів дискурсивна практика визначається як «категорія, що позначає мовленнєву діяльність, яка здійснюється відповідно до вимог певного типу дискурсу в процесі його виробництва та відтворення» [48, с. 67], у той час, як у другому із визначених підходів «дискурсивні практики вважаються соціально сталими, конвенціональними діями, що знаходять мовну артикуляцію у відповідному просторі в сферах інституційного та неінституційного спілкування» [55, с. 33].

На сьогоднішній день у лінгвістиці існує велика кількість класифікацій типів дискурсу. Основними критеріями для їх виокремлення та розмежування є спосіб, канал, форма, сфера спілкування, стиль викладення

інформації, кількість учасників комунікації та специфіка статусно-рольових відносин, мета спілкування. Так, наприклад, залежно від сфер спілкування Г. Г. Почепцов виокремлює побутовий, політичний, дипломатичний, публіцистичний, медійний, релігійний, науково-технічний та ін. [47, с. 17–18]. Залежно від цілей спілкування В. І. Карасик виокремлює типи дискурсу, спрямовані на обмін інформацією (інформативний), отримання задоволення від спілкування (фасцинативний), встановлення контакту (фактичний) [25, с. 82]. Крім того, науковець розглядає такі дихотомії типів дискурсу, як ритуальний і повсякденний [25, с. 81].

Залежно від статусно-рольових відносин, що існують між учасниками спілкування, В. І. Карасик пропонує виокремлювати два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) та інституційний [24]. Персональний дискурс може відбуватися в формі побутового та буттєвого спілкування [24, с. 8]. І. Н. Горєлов виокремлює такі принципові характеристики побутового спілкування: його учасники добре знають одне одного, в процесі подібного спілкування реалізується фатична функція та вирішуються повсякденні проблеми, воно здійснюється переважно в формі діалогу [13, с. 72].

Особливістю буттєвого спілкування, на думку В. І. Карасика, є продуманий, інформативний характер. В буттєвому спілкуванні важливе місце відводиться внутрішньому світу автора чи ініціатора мовлення. Найчастіше буттєвий дискурс представлений у формі монологів, а також творів художньої літератури [24, с. 8].

Головною відмінністю інституційного дискурсу від персонального є заданість статусно-рольовими відносинами його учасників. Як зауважує В. І. Карасик, інституційний дискурс є «спеціалізованим клішованим різновидом спілкування між людьми, які можуть не знати одне одного, але повинні спілкуватися відповідно з нормами інституту, до якого вони належать» [24, с. 9].

Науковець пропонує класифікувати інституційний дискурс також за ознаками його цілей і учасників [24, с. 9], наприклад, метою політичного дискурсу є отримання та збереження влади, дипломатичного вирішення проблем і завдань міжнародного рівня, релігійного поширення та зміцнення віри та релігії тощо.

Що стосується учасників дискурсивної взаємодії, науковець поділяє їх на дві категорії: представники певного інституту (його агенти) та люди, які до них звертаються (клієнти) [24, с. 10]. Такими особами є лікар пацієнт, адвокат – підзахисний, тренер – спортсмен. Градація відмінностей між агентами та клієнтами одного інституту відрізняються при цьому від відносин між агентами та клієнтами іншого. Наприклад, відносини між вченим і асистентом відрізняються від відносин між адвокатом та підзахисним.

В. І. Карасик виокремлює такі ознаки дискурсу, як конститутивні та нейтральні. Конститутивними ознаками вважаються учасники, умови, методи, засоби, цілі, мотиви спілкування. Нейтральні ознаки включають в себе загальнодискурсивні характеристики, які існують у будь-якому дискурсі: матеріал, дискурсивні формули, стратегії, жанри, різновиди [24, с. 11].

Отже, поняття «дискурс» не отримало єдиного визначення у сучасній лінгвістиці в зв'язку зі своєю багатоаспектністю та розбіжностями поглядів науковців на нього, що зумовлено їх приналежністю до різних парадигм лінгвістичного знання. Найбільш поширеним є розуміння дискурсу як зв'язного тексту в поєднанні з зовнішньолінгвістичними факторами його породження та сприйняття, що вказує на корелятивний зв'язок поняття «текст» і «дискурс». Текст є цілісною знаковою формою організації дискурсу. Поняття «дискурсивна практика», що також розглядається у межах теорії дискурсу, трактується як мовленнєва діяльність, що здійснюється відповідно до потреб певного типу дискурсу в процесі його продукування; один із видів соціальної практики, що може здійснити людина задля

досягнення певних цілей. Основними критеріями розмежування типів дискурсу є спосіб, канал, форма, сфера спілкування, стиль викладення інформації, кількість учасників комунікації та специфіка статусно-рольових відносин.

1.2. Загальна характеристика англомовного дискурсу медіації

Медіація як дискурсивне явище лише починає досліджуватися лінгвістами. Традиційно медіацію як «одну з ефективних технологій вирішення конфліктів і процедур встановлення соціального порядку» вивчали в межах конфліктології [8; 10; 26; 37; 61; 65], соціології [5; 32], менеджменту [9; 29], політології [40], філософії [10]. Під медіацією (від лат. *mediation* *посередництво*) розуміють також «посередництво, сприяння третьої сторони в мирному вирішенні суперечок» [75, с. 12], «метод альтернативного подолання конфліктів» [72, с. 8], «практика несудового врегулювання розбіжностей за допомогою посередника» [61, с. 7], «комунікативну взаємодію учасників конфлікту, що здійснюється за посередництвом неупередженої особи задля його подолання» [39, с. 14] тощо, а медіатором називають «людину-посередника, який бере участь у процесі врегулювання конфлікту, допомагає визначити проблему, організувати комунікацію ефективно, провести перемовини справедливо та ефективно» [8, с. 17].

Конфлікти та суперечки переслідували людство з часів його появи. Для їх врегулювання до посередників зверталися ще в Давній Греції, Китаї, Японії. В ролі медіаторів-посередників виступали жриці, лікарі, вожді, представники знаті. У Давньому Римі діяльність медіаторів була визнана офіційно, що було зафіксовано законодавчим шляхом. У Римському праві вони називалися *internuncius*, *intercessos*, *medium*, *mediator* [61, с. 13].

У сучасному розумінні медіація як альтернативна форма вирішення конфліктів (ADR) виникла в 70-ті рр. XX століття в США, поширившись згодом у світі. Її поява зумовлена негативними сторонами американських цивільних судових процесів, незадоволенням американців їх тривалістю та коштовністю, переобтяженістю судів незначними справами. В зв'язку з цим у країні почали відкриватися різні недержавні організації (наприклад, Neighborhood Justice Center, Community Mediation), які надавали можливість вирішувати людям ті чи інші проблемні питання та конфліктні ситуації за посередництвом медіаторів [72, с. 31]. Медіативні практики не стосувалися при цьому вирішення кримінальних конфліктів або конфліктів між особами, які страждали психічними захворюваннями.

Розвитку медіації як окремої практики та сфери подолання конфліктів сприяла також робота американських юристів і науковців. Так, в основу правової концепції медіації покладено уявлення про неї як «одну із процедур забезпечення соціального порядку» відомого американського юриста Л. Фуллера [70]. Мету медіативної практики він вбачав у можливості «вписати відносини учасників конфлікту та їх подальші дії з його врегулювання у структуру соціальних і правових норм» [70, с. 307], а до завдань посередника процесів врегулювання конфлікту відносив необхідність встановлення комунікативної взаємодії між його учасниками, вироблення стратегій їх майбутніх дій, підготовку учасників до повного усвідомлення наслідків власних рішень, нейтралізацію негативних ефектів конфлікту за рахунок рівноправної підтримки кожної із сторін [70, с. 306].

Ф. Сандер обстоював ідеї можливості справедливого вирішення спорів із залученням процедури медіації поза межами державної судової системи юриспруденції. Науковець також стверджував, що американська судова система не є досконалою і не завжди забезпечує ефективність врегулювання конфліктних відносин американських громадян [73, с. 66].

Завдяки Ф. Сандеру в американському варіанті англійської мови з'явилась метафора *multi-doors courthouse*, значення якої виявляє зв'язок

мети та способів вирішення спорів. До переваг медіації в порівнянні із звичайними судовими процесами науковець відносив мінімальність ризику оголошення причин, обставин і учасників конфліктів, добровільність їх участі в медіативному процесі, можливість вибору посередника та домовленості про оплату за його послуги, нетривалість процесу та його нежорсткий регламент, можливість обирати час та місце його проведення [73, с. 71].

Вищевказане відображено у визначенні медіації, наданому російським дослідником С. М. Марковим: «неформальне, тобто недержавне, конфіденційне, рівноправне, відверте, але поважно-делікатне вирішення спорів у формі діалогу-диспуту, яке не виключає при цьому емоційно-психологічних методів доведення правоти, толерантне (компромісне) обговорення та врегулювання конфлікту (спору) з метою пошуку взаємовигідних інтересів для подальшого укладання мирної угоди або перемир'я» [37, с. 44]. Внесок у розвиток медіації було здійснено й іншими науковцями [8; 10; 29], а також практиками цієї сфери. Зокрема розроблено моделі та види медіації [75], визначено медіативні техніки тощо [70].

Ключова різниця між судово-правовою та медіативною процедурою вирішення конфліктів була визначена австрійським філософом Е. Ватцкео [10]. Науковець вважає, що перша із них спрямована на те, щоб виявити правду, в той час, як питання про об'єктивну істину в межах другої не виникає взагалі [10, с. 29]. Це означає, що в основі судовиробництва знаходиться концепція дійсності, яка передбачає існування абсолютної об'єктивності, а медіація базується на розумінні можливості конструювання дійсності в межах правових стандартів. У зв'язку з проміжною метою медіації науковець вважав не встановлення об'єктивної істини, а розгляд тих чи інших точок зору залежно від суб'єктивних уявлень про дійсність конфлікту тощо [10, с. 31].

Оскільки медіація є не тільки соціальною практикою, але й, в першу чергу, «комунікативною взаємодією з врегулювання конфліктних

взаємовідносин» [59, с. 209], науковці говорять про існування медіативних дискурсивних практик [33, с. 255] та дискурсу медіації [33, с. 246; 39, с. 12; 59, с. 209; 66, с.1092] загалом, який фактично тільки починає вивчатися в лінгвістиці. Дослідження вказаного типу дискурсу зумовлено необхідністю подальшого розвитку та вдосконалення відповідної сфери та комунікативних процесів, що відбуваються в ній.

Зазначимо, що на сьогоднішній день у мовознавстві не існує єдиного визначення дискурсу медіації. Його розуміють і як «складну, опосередковану соціовербальну взаємодію, спрямовану на вирішення конфліктних ситуацій і спорів» [59, с. 209], і як «управління процесом когнітивної, вербальної та емоційної трансформації суб'єктів конфліктної ситуації в межах континууму від когнітивного дисонансу до комунікативного консенсусу» [33, с. 246], і як «тип інституційного дорадчого дискурсу з врегулювання конфліктів» [39, с. 12].

Однією із ключових ознак вказаного типу дискурсу є його інституційний характер, що задає норми та стандарти статусно-рольової поведінки учасників медіативного процесу, закріплює в ньому систему цінностей, визначає особливості розбудови та стратегічної організації самого дискурсу, його тематику, дискурсивні формули.

Отже, у процесі медіації беруть участь повноправні учасники конфлікту, самостійні та здібні до прийняття рішення. Медіатор же, відповідно зі своїми функціями (оцінювач конфлікту, активний слухач, неупереджений організатор процесу, генератор альтернативних пропозицій, помічник вироблення домовленостей), має інший статус у визначеному процесі. З одного боку, він володіє більш високим статусом порівняно з учасниками конфлікту, оскільки керує спором, організує процес, володіє спеціальними знаннями, а, з іншого боку, відіграє вторинну роль у ньому.

Якості та функції медіатора зазначені зокрема в документі «Європейський кодекс поведінки медіаторів / European code of conduct for mediators»:

1) *Mediators must be **competent** and knowledgeable in the process of mediation. Relevant factors include proper training and continuous updating of their education and practice in mediation skills, having regard to any relevant standards or accreditation schemes.*

2) *Mediators must at all times act, and endeavour to be seen to act, with **impartiality** towards the parties and be committed to serve all parties equally with respect to the process of mediation [69].*

Сторони конфлікту, в свою чергу, намагаються отримати власну вигоду з процесу, вирішуючи свої проблеми, саме тому вони є зазвичай упередженими. В процесі відстоювання своїх позицій вони можуть вдаватися до дискредитації опонентів, звинувачення, маніпулювання фактами.

Процедура медіації характеризується певними хронотопними ознаками. Залежно від виду та ескалації конфлікту вона може бути реалізована за допомогою однієї або кількох медіативних сесій, тривалість яких становить від двох до дванадцяти годин. Місце їх проведення, як вже було вказано, узгоджується учасниками. Тематика дискурсу медіації залежить від сфери, в якій відбувся конфлікт (наприклад, сімейний, педагогічний, конфлікт між бізнес-партнерами, колишньою сімейною парою тощо).

Згідно з положеннями «Європейського кодексу поведінки медіаторів» основними етапами медіації є:

- укладання угоди про медіацію (room arrangement);
- вступне слово медіатора (opening statement by the mediator);
- підведення підсумків після виступу сторін та формування порядку денного (mediator's summaries of parties' opening statements and identification of issues to form an agenda);
- перше спільне обговорення (initial joint session);
- розробка альтернатив (generation and recording of options);
- подальші спільні обговорення (subsequent joint sessions);
- обговорення остаточної угоди (subsequent joint sessions);

- фінальна стадія процесу медіації (final stage of the process of mediation) [69].

На перших з двох зазначених етапів імплементуються ключові позиції подальшої процедури медіації. Наведемо уривок із вступного слова медіатора перед початком процедури обговорення:

*In a minute **we will be asking** each of you to tell us your side of the story. This is **just to make the matter clear for us** as the Mediators today. It is preferable that neither of you interrupt the other. Instead **you can make notes** and these can be discussed later when it's your turn to **have the opportunity to state your views**. After all of your statements have been given, **we will go back and check** to see if we have your stories straight. **In keeping with confidentiality all notes will be destroyed after today's mediation** [88].*

У наведеному вище уривку виділяються ті різнорівневі мовні одиниці, які є шаблонними для аналізованого типу дискурсу та широко використовуються на його початковій стадії. Вони вказують на подальші плани модератора стосовно процесу обговорення конфлікту. Модальні дієслова зі значенням дозволу (*can, may*) допомагають сформуванню у учасників процесу розуміння його подальшої процедури, того, що саме від них буде вимагатися (*you can make notes and these can be discussed later when it's your turn to have the opportunity to state your views*).

На третьому з визначених етапів процесу медіатор обіцяє виробити неупереджене ставлення до проблеми та самих учасників конфлікту на основі їх інтерв'ювання: «... *now I'm going to summarise what you have all said and note this on the whiteboard*» [88]. На цьому етапі також починається повноцінна взаємодія між усіма учасниками процесу, вони виступають не тільки реципієнтами інформації, але й її продуцентами, уточнюючи та обговорюючи деталі, відповідаючи на питання, виправляючи модератора за умов необхідності.

Найбільш важливими етапами в структурі медіативного процесу є етапи обговорення, розробки альтернатив вирішення конфлікту та тих

проблем, що пов'язані з ним, а також обговорення остаточної угоди між сторонами конфлікту. На цих етапах найбільше використовується медіативна термінологія, а також різні комунікативні стратегії, зумовлені інтенціями та намірами мовців. Головна роль на вказаних етапах відводиться медіатору, оскільки саме він скеровує процес комунікативної взаємодії інших учасників процедури.

Фінальний етап процесу медіації пов'язаний із створенням угоди між сторонами конфлікту та її підписання ними. Подібна угода фактично уособлює ключову мету усього процесу медіації, що пов'язана з вирішенням конфлікту. Зазначимо, що угода не має універсальної форми, однак, її обов'язковою умовою є фіксація досягнутих в процесі переговорів домовленостей, наприклад:

MEDIATION AGREEMENT BETWEEN PETER SMITH AND SHAUN JONES (29-th MAY 2018).

1. *Peter and Shaun explained their mediation statements and explored the concerns they had each raised.*

2. *Peter affirmed his commitment to continue to adjust his personal behaviour towards Shaun, to make greater efforts to be less confrontational and to explain more clearly (and patiently) the logic behind Departmental administrative and academic decisions.*

3. *Shaun recognised Peter's authority as Head of Department and his responsibility for management decisions. He proposed adjusting his personal behaviour towards Peter, to be more robust and confident in his engagements.*

4. *Both Shaun and Peter acknowledged that the way in which the recent changes to the Department had been agreed was effective. Shaun appreciated the fact that Peter had 'given him space' to conduct the negotiation process and that he had supported him in his efforts.*

5. *Peter complemented Shaun on the manner in which he had conducted the negotiations. They agreed that this process should as far as possible be replicated in future consultations over change.*

6. *This agreement will remain confidential to Peter and Shaun* [86].

У наведеному прикладі угоди використовуються речення з дієсловами, що експлікують результати домовленостей (*Peter and Shaun explained; Peter affirmed; Shaun recognized; He proposed; Both Shaun and Peter acknowledged Shaun appreciated; Peter complemented*). Успішність процесу медіації визначається досягнутим між сторонами конфлікту компромісом, який повинен бути оформлений так, щоб попередити можливість неоднозначних трактувань у майбутньому. З метою запобігання подібних трактувань угода містить речення з лексемою *agree* (*They agreed; This agreement will remain*).

Зазначимо також, що на всіх етапах власне медіативного процесу, окрім останнього, використовуються певні дискурсивні формули, які являють собою висловлювання медіатора, що супроводжуються переходом від однією фази процедури до іншої, а також висловлювання, зумовлені техніками її проведення, наприклад: *Let me come back to a fundamental issue here... Let's not describe what each other does... Let's try to get into the facts... Let Philip speak for himself... You both have to work at it... Let me just generate this other part... Why don't you tell him what you do want?... There's a lot of information I need to know so I hope you don't mind we're jumping around... Unfortunately we did not book enough time for the session...* [95] тощо.

Власне медіативній стадії аналізованого процесу передують також домедіативна, на якій учасники конфлікту підбирають посередника, час, місце, а також відбувається підготовка медіативної процедури. Контроль за виконанням домовленостей відбувається на постмедіативній стадії.

Таким чином, англійський дискурс медіації є складним комунікативним явищем, спрямованим на вирішення конфліктних ситуацій і спорів. Вказаний тип дискурсу є інституційним, що визначає особливості його стратегічної організації, етапи розгортання, тематику, мовне аранжування, особливості та стандарти комунікативної поведінки учасників процесу медіації. Етапи розгортання аналізованого типу дискурсу зумовлені етапами самої медіативної процедури, що поділяється на домедіативну,

власне медіативну та постмедіативну стадію. Різні етапи медіативної стадії визначають різним ступенем участі осіб, що беруть участь у вирішенні конфлікту. Керування процесом комунікативної взаємодії його сторін відбувається медіатором.

1.3. Етапи й методика дослідження англомовного дискурсу медіації

Виокремлення та дослідження різних типів дискурсу, в тому числі й англомовного дискурсу медіації, стає можливим завдяки появі та розквіту дискурс-аналізу як нової парадигми дослідження мови в її реальному використанні, що відбувається з огляду на різноманітні екстралінгвальні фактори її породження та сприйняття, комунікативні ситуації, в яких вона функціонує, її учасників тощо [38, с. 17]. Вказаний тип дискурсу та сама процедура медіації як альтернативна форма вирішення конфліктних ситуацій набуває все більшого значення у світовому співтоваристві, англомовному зокрема.

Дослідження дискурсу англійської мови сфери медіації здійснювалося нами в декілька етапів, на кожному з яких було застосовано низку загальнонаукових і власне лінгвістичних методів. Під методом дослідження, слідом за Н. Ф. Алефіренко, розуміємо «спосіб наукового пізнання, що являє собою певну послідовність дій, прийомів, операцій» [3, с. 12]. Застосування подібних дій і прийомів сприяє реалізації мети наукового дослідження. В нашій роботі вона полягала у комплексному вивченні термінологічних і комунікативно-прагматичних особливостей англомовного дискурсу медіації. Загальнонаукові методи використовуються у різних групах наук, у той час, як спеціальна методологія включає лише методи однієї, окремої конкретної науки [52, с. 7]. Лінгвістичні методи використовуються відповідно для вирішення завдань та досягнення поставленої мети у наукових лінгвістичних працях [52, с. 8]. За визначенням О. І. Селіванової, «лінгвометодологія

спрямована на з'ясування природи мови у співвідношенні зі свідомістю її носіїв, соціумом, культурою, дійсністю, комунікацією, пізнанням світу, а також на формування інструментарію, засад і способів опису мови та її продуктів» [77, с. 11].

Перший етап нашого дослідження був присвячений збору емпіричного матеріалу, що становить 932 фрагменти медіативних сесій англійської мови, з якого методом суцільної вибірки було обрано 800 термінологічних одиниць медіативної та інших сфер, а також 498 фрагментів, використаних для аналізу комунікативно-прагматичних особливостей аналізованого типу дискурсу, етапів його розгортання, комунікативних стратегій і тактик, що застосовуються учасниками медіативних процесів та медіативних дискурсивних формул, до яких звертається посередник в ньому. Вибір медіативної термінологічної лексики англійської мови здійснювався також із глосарієв [79; 83]. Підрахування кількості термінів та дискурсивних фрагментів здійснювалося за допомогою *кількісного аналізу*.

На другому етапі наукової розвідки визначалися теоретико-методологічні засади дослідження АДМ, що здійснювалося шляхом аналізу та розмежування понять «дискурс» і «текст», з'ясування критерієв виокремлення різних типів дискурсу, надання загальної характеристики АДМ. На вказаному етапі було задіяно переважно загальнонаукові методи: *аналізу, синтезу, опису, порівняння, формалізації*. Визначення етапів розгортання АДМ здійснювалося за допомогою методу їх *унаочнення*.

Третій етап магістерської праці присвячено аналізу термінологічної складової АДМ. Звернення до термінології зумовлено її значенням в реалізації ключової мети та проміжних цілей аналізованого дискурсу. Актуальність аналізу вказаного шару термінологічної лексики визначається сучасним станом її систематизації. На сьогоднішній день не існує джерел, де вона зафіксована та систематизована. У 2002 році австралійська асоціація медіаторів NARDAC опублікувала доповідь, в якій висловила «занепокоєння станом англійської термінології медіації та закликала медіаторів і лінгвістів

до проведення сумісних досліджень з визначення «життєздатних» термінів цієї сфери, їх систематизації та розробці дефініцій» [цит. за: 72, с. 11]. Серед основних проблем були відмічені також окремі протиріччя у використанні термінів медіації та процедур ADR у різних країнах, що породжує труднощі в роботі медіаторів на міжнародному рівні. Невивченість і невпорядкованість термінології медіації перешкоджає також підготовці та перекладу спеціальної літератури та стандартів з проведення медіативних процедур конкретних типів.

Для аналізу термінологічної складової англomовного медіативного дискурсу було задіяно *методи семантичного аналізу та класифікування*, що дозволили визначити групи термінологічних одиниць, які використовуються у вказаному дискурсі. На цьому етапі аналізувалися також структурні та семантичні особливості, а також способи творення вказаних одиниць, що відбувалося із залученням *методів структурного, словотвірного та семантичного аналізу*.

Четвертий етап нашого дослідження був присвячений аналізу комунікативно-прагматичних характеристик АДМ. З цією метою було досліджено особливості його стратегічної організації, а також комунікативні стратегії та тактики, які використовуються учасниками процедури медіації на різних етапах її реалізації. На вказаному етапі було використано методи *прагмасемантичного та комунікативно-інтерпретативного аналізу*.

Отже, дослідження термінологічних і комунікативно-прагматичних особливостей АДМ здійснювалося нами у кілька етапів. На першому з них відбувався добір матеріалу для аналізу. На другому етапі за допомогою загальнонаукових методів аналізу, синтезу, порівняння, формалізації було визначено теоретико-методологічні засади дослідження вказаного типу дискурсу. На третьому етапі із залученням методів структурного, словотвірного, семантичного, опозиційного, дефінітивного аналізу, а також методу класифікування було проаналізовано його термінологічну складову. Реалізації четвертого етапу дослідження, спрямованого на аналіз

комунікативно-прагматичних особливостей англомовного дискурсу медіації, а також комунікативних стратегій і тактик учасників медіативних процедур, сприяло застосування методів прагмасемантичного та комунікативно-інтерпретативного аналізу.

РОЗДІЛ 2

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ

У розділі аналізується термінологічна складова англomовного медіативного дискурсу. Для цього в ньому здійснюється загальна характеристика термінології вказаного типу дискурсу, встановлюються також структурні та семантичні особливості її одиниць.

2.1. Загальна характеристика термінологічної упаковки англomовного дискурсу медіації

Одним із головних завдань сучасного термінознавства, окрім вдосконалення та уніфікації термінів, які вже існують, є вивчення термінологій, що розвиваються та репрезентують поняття нових сфер професійного знання та науки. Відносно новою з огляду на її термінологічний апарат є й сфера медіації. Надання їй загальної характеристики передбачає аналіз таких ключових понять термінознавства, як «термін», «термінологія», «терміносистема», встановлення розбіжностей, що існують між останніми із вказаних понять.

Незважаючи на тривалу історію вивчення терміна, проблема його визначення ще й дотепер залишається невирішеною. В сучасній термінології його розглядають з точки зору різних підходів (функціонального, гносеологічного, когнітивного тощо). Проте, ще не надано всеосяжного визначення трактування поняття «термін», а різні науковці пропонують його різні дефініції.

Так, наприклад, Р. Г. Піотровський характеризує термін як «слово або словосполучення, що позначає наукове чи технічне поняття» [45, с. 21]. С. Д. Шелов, В. М. Лейчик визначають, що «терміни відрізняються від

звичайних нетермінологічних слів, в першу чергу, специфікою референтної сфери» [62, с. 7]. Однак, це не означає, що не існує проблеми вичленування терміна, оскільки «одна й та ж словоформа може співвідноситися з різними спеціальними поняттями в різних підмовах, а в розмовному мовленні може мати інше значення» [2, с. 31]. Наприклад, лексема *person* в загальному вжитку позначає людину, особу, а в офіційних документах, наприклад, сполучення «*legal person*» є терміном, що має значення «*юридична особа*».

Для визначення поняття «термін» науковці звертаються до його функціональної складової. На думку Б. Н. Головіна та Р. Ю. Кобріна, термін являє собою мовний знак, основне завдання якого полягає у формуванні та вираженні спеціального (професійного) поняття, що використовується для пізнання сутності об'єктів і відносин, які виникають між ними [12, с. 65]. Прихильники функціонального підходу роблять акцент на дефінітивній функції терміна, тобто на його здібності виступати не тільки в ролі знаку, але й засобу логічного визначення наукового поняття [15, с. 36; 35, с. 84].

О. І. Голованова зауважує, що поява нових понять, утворених на основі тих, що існують, дозволяє виокремити моделюючу функцію термінологічних одиниць, які реалізуються за рахунок встановлення зв'язку між спорідненими поняттями і, як наслідок, їх зближення [11, с. 32]. Зазначене є особливо важливим для подальшого аналізу термінології медіації, оскільки більша частина термінів цієї сфери утворена на базі вже існуючих одиниць.

Ще одним дискусійним для термінознавства є питання універсальних властивостей терміна, на основі яких його відрізняють від нетермінологічних одиниць. Попри існування великої кількості поглядів на подібні властивості та їх різний перелік, до ключових властивостей термінів більшість науковців відносить їх системність, дефінітивність, моносемічність, стислість, лаконічність, стилістичну нейтральність [14, с. 32; 17, с. 18-19; 34, с. 39; 51, с. 17-18].

Сукупність термінологічних одиниць називають і термінологією, і терміносистемою [9, с. 17; 17, с. 37]. Зазначимо, що вказані поняття не є

тотожними, а головне однорівневими. Термінологія є сукупністю термінів, що з'явилися в процесі накопичення, осмислення та переосмислення знань у межах певної наукової чи професійної сфери, які корелюють з системою понять, що використовуються в ній [34, с. 72].

Поповнення термінології відбувається за рахунок спеціальних і загальноживаних слів, що підлягають термінологізації, між якими утворюються певні системні відносини. В процесі розвитку відповідної галузі знання її термінологія аналізується, встановлюються закономірності функціонування її термінів, виявляється система зв'язків між структурними складовими термінології [4, с. 22]. На основі подібного аналізу виявляються її недоліки, що усуваються в процесі її систематизації та уніфікації.

Результат подібних процесів виявляється в формуванні терміносистеми, що являє собою систему впорядкованих термінологічних одиниць із зафіксованими відносинами між ними [34, с. 73]. Зазначимо, що терміносистема виникає не стихійно, а планомірно конструюється фахівцями. Для неї характерні такі якості, як динамічність, системність, несуперечливість відносин між її термінологічними одиницями [17, с. 38].

В контексті вищезазначеного вважаємо, що сукупність англійських термінів сфери медіації є термінологією, оскільки і дотепер не проведена ані систематизація, ані встановлення, ані впорядкування, ані лексикографічна обробка цих термінологічних одиниць, про що зокрема свідчить відсутність словників термінологічної лексики сфери медіації.

Відомо, що наявність кількох теорій в межах певної конкретної галузі знання зумовлює наявність кількох термінологій. Так, наприклад, у межах напряму ADR (альтернативного врегулювання спорів), окрім медіації, існує кілька відносно схожих процедур, спрямованих на позасудове вирішення конфліктів, що відрізняються одна від одної ступенем залучення нейтральної сторони в процес вирішення конфлікту, її відповідальністю та спектром повноважень, рівнем конфіденціальності, публічності та наявністю / відсутністю безпечності рішення [72, с. 41].

Термінологія медіації як ядро відповідної підмови для спеціальних цілей, яку розуміють як «функціональний різновид мови, призначений для спілкування фахівців певної предметної галузі знання чи професійної діяльності» [54, с. 96] має прикладний характер, на відміну від інших термінологій і терміносистем, одиниці яких репрезентують поняття фундаментального наукового знання. Подібна диференціація, безумовно, базується на визначенні фундаментальних наук як таких, що створюють базу для прикладних, потенційно опереджуючи останні в своєму розвитку на десятиліття [63, с. 17].

Аналізована термінологія обслуговує особливий когнітивно-комунікативний простір – діяльність людей, залучених до медіативної сфери. Її одиниці слугують, відповідно, засобами номінації її процесів, феноменів, характеристик, ситуацій, предметів, учасників, інструментів, методик. Зазначимо, що вказана термінологія постійно поповнюється новими одиницями, значення окремих із її термінів уточнюється. Це зумовлено процесами глобальної поляризації медіативних практик, їх впровадженням у різні сфери життя.

Завдяки цьому відбувається специфікація процедур медіації, що відбивається в її термінології, наприклад: *peer mediative*, *custody mediation*, *workplace mediation* тощо. Поява нових умов проведення процедур медіації відображається також на розширенні семантики термінів, що позначають медіативні сесії та процеси, зокрема:

(1) *Transformative mediation focuses on the interaction between the parties, rather than resolution on favourable terms* [70, с. 310].

(2) *Transformative mediation takes an essentially social / communicative view of human conflict. According to this model, a conflict represents first and foremost a crisis in some human interaction - an interactional crisis with a somewhat common and predictable character, while the main function of the mediator is to provide an environment where empowerment and recognition between the parties can emerge and improve* [72, с. 141].

Перша з наведених дефініцій терміна *transformative mediation* була надана йому у 1971 році, у той час, як друга, в якій відображені істотні доповнення про роль медіатора у відповідному процесі (*to provide an environment where empowerment and recognition between the parties can emerge and improve*), датується 2016 роком.

Звернемося до наступного прикладу, щоб проілюструвати уточнення дефініції терміна *facilitator*, що відбувалося шляхом його розширення:

(1) **Facilitator** is a leader / organizer of a meeting who provides structure and leadership to keep all participants on track and helps to focus parties on goals and objectives [83, с. 14].

(2) **Facilitator** is an impartial intermediary who helps a group of people understand their common objectives and assists them to plan how to achieve these objectives; in doing so, the facilitator remains 'neutral' meaning he/she does not take a particular position in the discussion but determines the procedure at and for the mediation to include the submission of any documents to the mediator or between the parties prior to the mediation and facilitates the drawing up of any settlement agreement at the mediation [72, с. 149].

Уточнення, що відбувається у другій з наданих дефініцій терміна *facilitator* здійснюється за допомогою низки словосполучень (*impartial intermediary, does not take a particular position in the discussion, determines the procedure, facilitates the drawing up of any settlement agreement at the mediation*), за допомогою яких визначаються повноваження та функції медіатора, що веде переговорний процес.

Багатоваріантність медіативного термінологічного простору англійської мови визначається тим фактом, що історично медіація формувалася поряд з іншими процедурами ADR на основі термінології арбітражного розгляду, яка не була численною [72, с. 142]. Концептуальна близькість процедур (через відмову від пошуку істини на користь пошуку компромісу, фокус на переговорному процесі) стає причиною появи термінів, що знаходяться нині в сфері перетину термінології сфери ADR та

юридичного термінофонду (наприклад, *soft law, private judging, case appraisal, conferencing, dispute resolution* та ін.).

На основі проаналізованих медіативних промов і документів нами було встановлено наступні групи термінів, що використовуються в англomовному дискурсі сфери медіації:

(1) власне медіативні терміни (416 одиниць – 58 %) (наприклад, *caucus, Golden Bridge strategy, co-mediation, opening statements, early neutral evaluation, narrative approach, neutral party, shuttle mediation, restorative conferencing, partnering, collaborative problem solving, fact finding, reality testing, reframing, good offices, win-win approach, win-lose-approach, workplace mediation*);

(2) терміни сфери ADR (176 одиниць – 22%) (наприклад, *third party intervention, two-track approach, multi-door courthouse, dispute review boards, court-sponsored ADR programs, private ADR providers, soft bargain, good faith bargain, area-wide bargaining, WATNA, BATNA*);

(3) юридичні терміни (96 одиниць – 12 %) (*tort, vesting, custody, judicial review plaintiff, bona fide, bad faith, bona fide*);

(4) терміни психології (40 одиниць – 5%) (*cognitive dissonance, common courtesy, reflective listening*);

(5) терміни конфліктології (24 одиниці – 3%) (*stable peace, intra-psyche conflict, de-escalation, intolerance, reflective listening*).

Використання в англomовному дискурсі медіації термінів із інших сфер пояснюється специфікою медіативних процедур, пов'язаною з правовими відносинами, врегулюванням конфліктів, психологічним станом та відповідними реакціями учасників подібних процедур. Статус термінів отримують в аналізованому дискурсі і окремі загальноживані одиниці, значення яких термінологізується завдяки контексту використання.

Таким чином, англomовна термінологія сфери медіації є сукупністю одиниць із спеціальним значенням, що використовуються для номінації її фахових понять. Визначена термінологія має прикладний характер, що

зумовлено сферою, яку вона обслуговує. Цей шар термінологічної лексики англійської мови постійно розвивається, що відбувається шляхом її поповнення новими термінами, уточнення значення тих, що існують. Недостатня внормованість англомовної медіативної термінології, відсутність термінологічних словників не дозволяє говорити про існування терміносистеми англійської мови сфери медіації. Термінологічна складова англомовного дискурсу медіації позначена також наявністю термінів з інших, суміжних із сферою медіації галузей (психології, юриспруденції, права), що зумовлено специфікою медіативних процедур і комунікативних ситуацій, пов'язаних із ними.

2.2. Структурні особливості англійських медіативних термінів

За структурними характеристиками будь-які терміни поділяються на прості, складні та терміни, що є словосполученнями [51, с. 17]. З-поміж інших В. І. Карабан виокремлює також терміни, представлені кореневими словами, похідні термінологічні одиниці, творення яких відбувається шляхом афіксації, а також абревійовані терміни [23, с. 28]. Існує також розподіл термінологічних одиниць на однокомпонентні та багатоконпонентні [1, с. 22].

В аналізованому дискурсі багатоконпонентні терміни (68%) значно переважають за кількістю однокомпонентні (32 %). Однокомпонентні одиниці представлені:

- простими кореневими термінами (наприклад, *caucus, damage, party, award, value, conflict, compromise, needs, venue, interest, position (in negotiation)*);

- похідними словами, утворені шляхом афіксації (наприклад, *disclosure, confrontation, resolution, stereotyping, commonalities, settlement, neutrality, mediator, practitioner, paralegal, disputant, co-mediation, anchoring, avoidance, neutrality, conciliation, polarization, impartiality, post-settlement, multi-step,*

stereotyping, cooperation, entrapment, anchoring, concession, persuasion, position).

Найбільш продуктивними у творенні похідних одиниць є суфікси грецького та романського походження *-tion, -ion, -ing* (наприклад, *confrontation, mediation, conciliation, polarization, cooperation, concession, persuasion, position, anchoring, reframing, stereotyping, reality testing, counseling*). Суфікс *-ing* використовується також в одиницях, що входять до багатокomпонентних термінів, наприклад: *executive hearing, face saving, fact finding, collaborative problem-solving, collaborative planning, good faith bargaining, reality testing*. Достатньо продуктивними є також префікси та суфікси *re-, dis-, de-; -ing, -ment, -er/-or* (наприклад, *resolution, disputant, dehumanization, stereotyping, entrapment, anchoring, mediator, facilitator*).

В утворенні термінів аналізованого типу дискурсу беруть участь також одиниці із префіксами, що мають значення: 1) поєднання, співробітництва (*co-mediation, co-working, co-building strategies*); 2) негативності (*disarming strategies, non-binding mediation, non-evaluative mediator*); 3) вказівки на зворотність процесу чи повтор (*reorganization process, restorative justice, reconsiliaion*); 4) послідовність, передування (*pre-hearing review, post-mediation blues*).

Складні терміни, які використовуються в англomовному дискурсі медіації, утворюються шляхом поєднання двох слів або основ. Вони можуть писатися разом або через дефіс, бути самостійними або бути елементами багатокomпонентних термінів. Зазначимо, що найчастіше терміни, утворені шляхом словоскладання, входять до складу багатокomпонентних термінологічних одиниць сфери, наприклад: *fact-finding, producer-interpreter, go-between; multistep clause, intra-psychic conflict, win-loose-approach, win-win approach, partly-directed mediation, out-of-court method, court-annexed mediation, two-track approach, multi-door courthouse, court-sponsored ADR programs, win-win outcome, lawyer-supported mediation, court-ordered mediation, court-annexed mediation, pre-hearing review, rights-based mediation, lawyer-supported mediation, party-directed mediation, multi-door courthouse, area-wide bargaining, final-offer mediation, court-ordered mediation,*

collaborative problem-solving, post-settlement blues, multi-step clause, multi-track diplomacy тощо.

Більшість термінів, що застосовуються в англomовному дискурсі медіації є багатокomпонентними, утвореними синтаксичним шляхом. Найбільш поширеними є дво- та трикомпонентні одиниці, наприклад: *opening statement, conflict transformation, concerted activity, creating doubt, confidential listener, bona fide, comprehensive mediation, restorative justice, collaborative divorce, confidential listener, mediation session, preliminary meeting, adversarial approach, collaborative law, restorative justice, neutral party, punitive damages; elder care mediation, early neutral evaluation, fact finding expert, duelling experts syndrome, lawyer-supported mediation, party-directed mediation, third party intervention, dispute resolution practitioner, zipper mediation clause, predispute mediation session, court annexed mediation, good faith bargain* та ін.

Найбільш продуктивними моделями творення двокомпонентних одиниць аналізованої термінології є:

Adj + N (*joint session, collaborative divorce, voluntary mediation, tactical escalation*);

N + N (*assistant mediator, mediation agreement, conflict resolution, post-settlement blues*);

Part I + N (*opening statements, binding duty, disarming strategy, pre-hearing review*).

До найбільш продуктивних моделей термінотворення трикомпонентних одиниць належать:

Adj + N + N (*initial mediation agreement, good faith bargain, golden bridge strategy*);

N + N + N (*win-lose approach, dispute resolution practitioner, peer mediation session*);

N + Part II + N (*lawyer-supported mediation, party-directed mediation, court-ordered mediation*).

Наявними, але непоширеними в аналізованій термінології є також чотирикомпонентні терміноодиниці. Деякі з них утворюються за допомогою

сполучника (наприклад, *mediation information and assessment meeting, mediation and last offer arbitration*), у деяких використовується прийменник (наприклад, *best alternative to a negotiated agreement, worst alternative to a negotiated agreement, zone of possible agreement, gradual reduction in tension*). Сполучники та прийменники беруть також участь у творенні дво- та трикомпонентних термінів медіативної сфери, зокрема: *mediation and arbitration, to facilitate discussion or solutions, generic and specific terms, out-of-court method, matter of dispute, precedent in mediation, conflicts of interest*. Зазначимо, що п'ятикомпонентні одиниці є нетиповими одиницями аналізованої термінології, хоча й використовуються в ній, наприклад: *community-based dispute resolution process*.

Аналіз показав, що 38% багатоконпонентних термінів утворено на основі одиниць із інших термінологій, переважно із термінології психології (наприклад, *mediation communication channel, analytical problem solving*), та юридичних термінів (*custody session, appellate mediation, court-ordered mediation*). За нашими спостереженнями, найбільш часто структурними елементами багатоконпонентних термінів медіації стають одиниці, що позначають об'єкт / процес, на який поширюється дії процедури медіації, або ж ті, що характеризують метод / технологію, що використовується в ній (наприклад, *workplace mediation, rights-based mediation, pre-hearing review, initial mediation agreement, out-of-court method* тощо).

Багатоконпонентні одиниці аналізованої термінології підлягають аббревіації. Зазначимо, що хоча більшість абревійованих термінів використовуються лише в письмових медіативних документах (наприклад, *MA (mediation agreement), CC (compulsory conference), DS (daily supervisor), MD (mediation device), MS (mediation services), MF (mediation function), ME (mediation equipment), MC (mediation committee), CA (compromise agreement), AM (administrative matter), DRB (dispute resolution branch), MCD (minor civil dispute), EDR (effective dispute resolution)*), в аналізованій термінології існують також конвенціональні абревіатури, що характеризуються високою частотністю застосування і в усних медіативних сесій (наприклад, *CAM (court-annexed mediation), GRIT (gradual reduction in tension), ZOPA (zone of*

possible agreement), *BATNA* (*best alternative to a negotiated agreement*), *EATNA* (*estimated alternative to a negotiated agreement*), *WATNA* (*the worst alternative to a negotiated agreement*), *ATNA* (*alternative to a negotiated agreement*), *MATA* (*mediation and training alternatives*), *MARS* (*mediation arbitration resolution service*), *GRIT* (*gradual reduction in tension*), *MIAM* (*mediation information and assessment meetings*), *MEDALOA* (*mediation and last offer arbitration*), *PRD* (*primary dispute resolution*). В письмових документах аналізованого типу дискурсу знаходить також використання телескопізм *med-arb* (*mediation arbitration*). Зазначимо, що телескопія є способом словотворення, що являє собою «злиття двох або більше усічених основ або слів, а також злиття повного слова / основи з усіченим» [44, с. 49]

Наведені приклади вказують, що найбільш поширеними структурними моделями аббревіатур дискурсу сфери медіації є ініціальні. Такі аббревіатури поділяються на:

1) літерні, що складають з початкових літер відповідних багатоконпонентних термінів і читаються як сукупність алфавітних назв літер, що входять до складу цих термінів [9, с. 132] (наприклад, *DRB* ['di:'a:r' bi:] – *dispute resolution branch*; *MCD* ['em'si:'di:] – *minor civil dispute*; *EDR* [i:'di:'a:r] – *effective dispute resolution*);

2) літерно-звукові аббревіатури, представлені в аналізованій літературі аббревіатурами-гібридами, які вимовляються як комплекс, в який частково входять назви початкових літер і назви початкових звуків слів вихідного словосполучення [9, с. 132] (напр., *MEDALOA* ['med 'ei'el'su'ei] – *mediation and last offer arbitration*).

3) акрофонетичні аббревіатури, утворені від початкових літер вихідних термінів, що читаються як слово [9, с. 132] (наприклад, *GRIT* [grit] – *graduai reduction in tension*, *MIAM* ['maism] – *mediation information and assessment meetings*, *BATNA* ['b ætn–] – *best alternative to a negotiated agreement*); *med-arb* ['med 'a:rb] – *mediation and arbitration*).

Динаміка зростання багатоконпонентних термінів дозволяє говорити про вірогідність появи достатньої кількості нових аббревіатур в аналізованому типі дискурсу. Через специфіку та обмежене використання (до медіативних

процедур звертаються лише за умов необхідності та далеко не всі через існування альтернативних способів вирішення конфліктів) подібні аббревіатури, як правило, потребують розшифрування при першій згадці в тексті або під час ведення самої процедури).

Таким чином, за своєю структурою термінологічні одиниці англomовного дискурсу медіації поділяються на прості (кореневі), похідні, утворені афіксальним шляхом, складні, формування яких відбувається шляхом словоскладання, а також багатокomпонентні, утворені синтаксичним шляхом. Найбільш поширеними з них є дво- та трикомпонентні одиниці, творення яких відбувається за моделями Adj + N, N + N, Part I + N, Adj + N + N, N + N + N, N + Part II + N. Значна кількість багатокomпонентних термінів підлягають аббревіації. Аббревіовані терміни використовуються переважно в письмовому дискурсі, хоча існує також достатня кількість аббревіатур, що досить широко використовуються в усних медіативних сесіях.

2.3. Семантичні особливості англійських медіативних термінів

Семантичні особливості термінології є надзвичай важливими для її дослідження та подальшої систематизації. Їх вивчення пов'язують, у першу чергу, із з'ясуванням особливостей значення терміноодиниць та їх творення [17, с. 18].

Поряд із такими способами творення термінів сфери медіації, як афіксація, словоскладання, скорочення та ін., зазначені одиниці утворюються також шляхом семантичної деривації, що є процесом зміни лексичного значення слів, які вже існують в мові, при збереженні їх матеріальної структури та звукового складу [19, с. 14]. Російський лінгвіст М. В. Нікітін також визначає семантичну деривацію як «утворення похідних значень від вихідних без зміни форми знака» [41, с. 32].

Процеси семантичної деривації пов'язують із термінологізацією значення загальноновживаних слів, внаслідок чого вони отримують спеціальне фахове значення, стаючи термінами; ретермінологізацією, завдяки якій

термінологічні одиниці однієї сфери стають термінами іншої, змінюючи своє значення; а також із детермінологізацією, що сприяє втраченню термінологічних одиниць свого спеціального значення та їх переходу до загальноживаної лексики [55, с. 127]. Науковці також вказують, що термінологізація пов'язана із спеціалізацією значення мовної одиниці, ретермінологізація – із трансспеціалізацією, а детермінологізація із деспеціалізацією [17, с. 22].

Шляхом спеціалізації значення статус термінів отримали в аналізованому дискурсі такі одиниці, як *mediator* та *neutral party*. Ці одиниці є синонімами, що позначають посередника медіативної процедури, які дещо відрізняються за значенням:

mediator – медіатор (спеціаліст, що регулює конфлікти за допомогою процедури медіації) – термін медіації [72, с. 38];

neutral party – нейтральна особа, що проводить переговори у межах ADR (загальний термін для спеціалістів ADR: медіатор, арбітр, третейський суддя) – термін ADR, термін медіації [72, с. 38].

Зазначимо, що загальноживаними синонімами вказаних одиниць є лексеми *go-between* (комерційний посередник, що налагоджує та контролює комерційні відносини між сторонами, мета якого допомогти сторонам досягнути домовленостей без проведення переговорів за особистою участю) [72, с. 37], *intermediary* (посередник, найбільш загальне позначення, що вказує на нейтральну особу, яка виступає в якості посередника в будь-яких конфліктах: особистих, комерційних) [72, с. 36].

Завдяки розвитку сфери медіації статусу терміна набула також і сама лексема *mediation*, яка використовується в ній самостійно та входить до складу словосполучень, наприклад: *peer mediation*, *custody mediation*, *workplace mediation*, *party-directed mediation*, *mediation agreement* та ін. Термінологізації підлягла і загальноживана одиниця *caucus* (закрите зібрання членів політичної партії), що отримала в аналізованій термінології значення *private sessions with a mediator* (приватні сесії з медіатором).

Ключовими механізмами семантичної деривації вважають метафору та метонімію [19, с. 15; 17, с. 24]. Процес метафоризації базується на

перенесенні найменування з одного поняття на інше, що здійснюється на основі їх схожості (предметної чи ознакової) [60, с. 27]. Метафоризація загальнолітературних слів, що позначають найбільш відомі поняття та предмети, які оточують людину або мають певне відношення до неї, стає механізмом творення таких термінів сфери медіації, як *logrolling*, *zipper mediation clause*, *caucus*, *strategy of satisfaction triangle*, *golden bridge strategy*.

Так, наприклад, шляхом метафоризації була термінологізована загальноновживана лексема *logrolling* (національна забава), яка почала застосовуватися в сфері медіації в значенні «практика взаємної підтримки». Завдяки вживанню лексеми *zipper* метафоричним є також медіативний термін *zipper mediation clause* (медіац. стаття в медіативному договорі, що не припускає перегляду умов підписання угоди), в якому зазначена лексема вказує на остаточність та неможливість зміни підписаної угоди з подібною статтю, її «закритість на застібку-молнію». Шляхом метафоричного перенесення значення створено також медіативний термін *caucus* – приватні сесії з медіатором (загальноновжив. *caucus* – закрите зібрання членів політичної партії).

Основою метафоричного перенесення значення медіативного терміна *strategy of satisfaction triangle* (ефективна медіативна стратегія) є всім зрозуміла асоціація про трикутник як геометричну фігуру, утворену шляхом сполучення трьох точок, які знаходяться на різних прямих, трьома відрізками. Отже, словосполучення *strategy of satisfaction triangle* розуміється в сфері медіації як стратегія, спрямована на забезпечення продуктивних перемовин і досягнення розуміння між сторонами та посередником, яка об'єднує їх в медіативних сесіях [72, с. 64]. Термінологічна одиниця *golden bridge strategy* (успішна реалізація стратегій медіатора з досягнення компромісу між сторонами) також утворена на основі метафори: міст є символом встановленого зв'язку між сторонами, що конфліктують, а прикметник *golden* вказує на успішність цього зв'язку.

Термін *kangaroo court* запозичений до сфери медіації зі сфери юриспруденції, в якій він означає несправедливе суддівство [78, с. 211]. Вказаний термін виник у Каліфорнії під час Золотої лихоманки (1848 –

1855 pp.). Вперше він згадується у 1853 році. Основою появи цього терміна слугувало порівняння судової процедури із швидкими стрибками кенгуру [49, с. 179]. Образ подібної процедури та його характеристика переносяться на тип медіативних сесій, в яких посередник намагається нав'язати рішення сторонам конфлікту, не вдаючись до додаткових перемовин і багатосхідчастих обговорень. Отже, у даному випадку можна говорити про розвиток семантики метафоричного терміна, а також трансспеціалізацію його значення при переході від однієї термінології до іншої.

Транспеціалізації підлягло також значення метафоричного терміна *award* – *рішення посередника* (юрид., спорт. *рішення судді, арбітра*), який у сфері медіації став позначати «*рішення посередника*». Шляхом метафоричного перенесення було утворено також такі терміни, як *anchoring* – *стратегія фіксування образу*, *face saving* – *стратегія збереження іміджу*, *post-settlement blues* – *післямедіативне жалкування*, *multi-door courthouse* – *комплексна медіація, що передбачає можливість використання відразу кількох технологій вирішення конфліктів*. Зауважимо, що метонімія, що базується на відносинах суміжності, не є продуктивним механізмом творення англомовних медіативних термінів.

Вказані одиниці практично не підлягають детермінологізації, оскільки медіативні процеси та процедури є приватними, вони зазвичай не підлягають широкому розголошенню, саме тому медіативні терміни не проникають до загальноживаної мови та не втрачають свого спеціалізованого значення внаслідок постійного використання її носіями в повсякденному мовленні.

Семантичні особливості англомовних термінів медіації з'ясовуються також шляхом аналізу їх семантичних моделей. За твердженням О. А. Алімурадова, М. Н. Лату, А. В. Раздуєва в змістовій структурі терміна можливо виокремити ядро, що віддзеркалює основне змістове навантаження терміна, та його периферію, в якому відбивається додаткова семантична інформація про поняття, позначене терміном [4, с. 42]. З огляду на семантичну структуру англомовних термінів науковці виокремлювали одноядерні, одноядерні з периферією, двоядерні та двоядерні з периферією, триядерні та триядерні з периферією термінологічні одиниці [4, с. 43].

Аналіз емпіричного матеріалу показав, що найбільш поширеними одиницями англійської термінології медіації є ядро-периферійні терміни (78 %), менш поширеними є одноядерні (16 %), двоядерні (2%) та двоядерні з периферією терміни (4%). Розглянемо приклад, в якому знаходять своє використання окремі з них:

*Mediator: Two students in your school have a conflict. Rather than turning this into an office situation requiring potential detention or suspension, the two **disputants** have agreed to try to work out their conflict in a **peer mediation session**. The goal is to work out a **WIN-WIN outcome** that both **disputants** can agree to so that this conflict will finally get resolved and not happen again. During any peer mediation session, there will be two trained mediators and responsible adults monitoring the session. The adult will only help out as needed; otherwise, the two mediators will conduct the entire session [90].*

Вказаний уривок представляє собою звернення медіатора до директора школи, в якій відбувся конфлікт між учнями. Медіатор використовує в цьому зверненні термін на позначення медіативної процедури (*peer mediation session*), її учасників (*disputants*) і потенціального результату, який він очікує (*WIN-WIN outcome*). Ядром семантичної структури терміна *peer mediation session* (медіація однолітків / медіація, що проводиться за посередництвом однолітків) є словосполучення *mediation session*, а елемент *peer* є периферійний, який визначає додаткові характеристики медіативної сесії. Термін *disputants* (ті, які сперечаються, ті, що з'ясовують відносини) не містить периферії. Ще один медіативний термін *WIN-WIN outcome* (безпрограшний результат, при якому виграють обидві сторони) є ядро-периферійним (ядро – *outcome*, периферія – *WIN-WIN*).

Наведемо інший приклад аналізованого типу дискурсу, де застосовуються терміни з різною семантичною структурою:

*We request **rights-based mediation** in the matter of Brandon Johns to try to reach an agreement on some or all of the issues regarding educational services for the student. We have read and understand the written materials describing mediation services and have been fully informed that the mediator is not providing*

the parents, the school district, or the student with legal representation. We also understand that the mediator is not providing counseling or therapy services.

*We choose to pursue mediation to try to reach an agreement on some or all of the issues regarding the students' educational program. We understand that the mediation process will involve the mediator, acting as a neutral **third party**, helping to develop an **agreement** that is mutually satisfactory [86].*

В представленому фрагменті використовується ядро-периферійні терміни *rights-based mediation*, *third party* та одноядерний термін *agreement*. *Rights-based mediation* це особливий вид медіації, в якому об'єктивним критерієм для розробки компромісу та прийняття генерального рішення є не інтереси сторін, а наявність чи відмінність у них законних прав на отримання бажаного в конкретному процесі. Ядром вказаного терміна є іменник *mediation*, а його периферією є словосполучення *rights-based*, яке висвітлює інформацію про характер процесу. Ядром терміна *third party* є лексема *party*, що визначає учасника процесу медіації, в той час, як периферійна одиниця *third* визначає додаткові характеристики цього учасника. Термін *agreement* є одноядерним, який не має периферії та використовується в аналізованому фрагменті зі значенням «*угода*».

Двоядерною є зокрема телескопійна одиниця *med-arb*, а також термінологічне словосполучення, від якого вона була утворена *mediation and arbitration*. До двоядерних можна віднести також терміносполучення *generic and specific terms*. Двоядерними з периферією є термінологічні одиниці *mediation information and assessment meetings*, *mediation and training alternatives*, *mediation information and assessment meetings*, *mediation and last offer arbitration*. Зазначимо, що більшість із таких термінів підлягають скороченню. Триядерні та триядерні з периферією термінологічні одиниці не були виявлені нами в ході аналізу емпіричного матеріалу. Відсутність вказаних одиниць можна пояснити їх складністю для сприйняття реципієнта, тим фактом, що англomовна медіативна термінологія знаходиться в стадії свого розвитку, а в самій сфері не існують ще комплексних фахових понять,

термінування яких повинно здійснюватися подібними складними одиницями.

Таким чином, одним із способів творення англомовних термінологічних одиниць сфери медіації є семантичний, спрямований на зміну їх лексичного значення (термінологізацію та спеціалізацію загальноживаних одиниць, ретермінологізацію та трансспеціалізацію термінів із інших сфер) при збереженні їх матеріальної структури та звукового складу. Основним механізмом творення термінологічних семантичних дериватів в аналізованій сфері виступає метафора. За своєю семантичною структурою англомовні медіативні терміни є ядерно-периферійними, що є найбільш поширеними, одноядерними, двоядерними та двоядерними з периферією.

РОЗДІЛ 3

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ МЕДІАЦІЇ

Розділ присвячено дослідженню комунікативно-прагматичних особливостей англомовного дискурсу медіації. В розділі з'ясовуються прагматичні фактори, що визначають особливості стратегічної організації англомовного дискурсу медіації, встановлюються комунікативні стратегії та тактики, що використовуються медіатором та учасниками медіативних процедур.

3.1. Прагматична зумовленість тактико-стратегічної організації англомовного дискурсу медіації

Прагматичні аспекти використання мовних одиниць, їх аранжування в дискурсі та особливості його стратегічної організації зумовлені цілою низкою факторів: власне мовними та позамовними намірами та цілями його продуцентів і реципієнтів, тематикою дискурсу, комунікативною ситуацією, в якій він відбувається, кількістю її учасників тощо. Вони визначають також вибір комунікативних стратегій і тактик, що використовують учасники спілкування для втілення свої намірів та досягнення мовних і позамовних цілей.

Зазначимо, що поняття комунікативної стратегії не отримало єдиної дефініції в лінгвістиці в зв'язку з різними позиціями науковців у їх тлумаченні. Так, під комунікативною стратегією розуміють «специфічно структуровані та змістовно наповнені сценарії взаємодії, що вводять в комунікацію для досягнення певних цілей спілкування» [64, с. 12]. На думку М. Ю. Олешкова, комунікативна стратегія являє собою план «для реалізації якого мовець відбирає та подає в певній послідовності факти, що

обумовлюють особливості організації його мовлення та використання мовних засобів» [42, с. 27].

Згідно з О. Л. Михальновою, поняття стратегії пов'язано безпосередньо з комплексом комунікативних намірів, що реалізуються учасниками дискурсу. Науковець пропонує розглядати стратегію «як план спілкування, що враховує інтенції мовців, а також об'єктивні та суб'єктивні фактори та умови комунікативного акта» [38, с. 157]. Ці фактори, на думку О. Л. Михальнової, впливають на організацію тексту, що породжується, та вибір мовних засобів у ньому» [38, с. 158].

Акцент на умовах спілкування та особистості мовців робить й О. С. Іссерс, визначаючи комунікативну стратегію як «комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативних цілей, що включає в себе планування процесу мовленнєвої комунікації залежно від конкретних умов спілкування та особистостей комунікаторів, а також реалізацію цього плану» [20, с. 22]. Стратегія актуалізується через низку тактик, які є «сукупністю мовленнєвих дій і прийомів, спрямованих на досягнення поставленої в стратегії цілі» [64, с. 12]. Реалізація тактик здійснюється за допомогою комунікативних ходів, представлених мовленнєвими діями [20, с. 23].

Будь-яке спілкування є стратегічним за своєю сутністю. Стратегічною є й медіативна комунікація. Ключовою метою посередника-медіатора у медіативних процедурах є врегулювання конфлікту. Але на відміну від стандартної процедури вирішення конфліктів, що здійснюється в суді, медіація орієнтована на перспективу, і медіатор має справу не тільки з правовими претензіями, але й досить часто допомагає сторонам конфлікту визначити шляхи нормалізації відносин у майбутньому. Так, наприклад, в медіативному процесі часто обговорюються подальші ділові відносини бізнес-партнерів, або ж розробляється графік відвідування дітей одним із батьків при їх розлученні. Принциповою перевагою медіації є також її спрямованість на вирішення конфлікту за умов можливості в інтересах обох його сторін.

Зазначимо, що встановлення універсальної характеристики комунікативної поведінки сторін конфлікту та самого медіатора є загалом неможливим. Воно базується і на характері та ступіні тяжкості конфлікту, і на взаємовідносинах між його сторонами, і на характерних рисах їх особистостей. Найбільш очевидним є те, що вибір комунікативних стратегій сторін конфлікту продиктований не тільки інституційним характером медіативного спілкування, його цілями в ньому, процедурою та етапами медіації, але й глобальними намірами, що визначають комунікативну поведінку та мовленнєві дії сторін конфлікту в ній.

Так, при орієнтації на взаємну перемогу (*win-win approach*) сторони розуміють, що їх метою є досягнення взаємовигідного рішення, працюючи над цим спільно за участю посередника [75, с. 42]. Підхід односторонньої перемоги (*win-lose approach*) призводить до ситуації, в якій інтереси однією із сторін не будуть задоволені та, відповідно, відображені у фінальній медіативній угоді [75, с. 43]. Дотримання подібного підходу виявляється в суперництві, дискредитації іншої сторони, відстоюванні лише власної позиції, небажані розуміти та слухати одне одного. У зв'язку з цим можна загалом говорити про застосування *кооперативних* і *конфронтаційних стратегій* учасниками конфліктних сторін медіативної процедури.

Вибір та використання стратегій медіатора визначається не тільки орієнтацією на досягнення глобальної мети вирішення конфлікту, але й необхідністю недопущення його ескалації в ході самої процедури, підтримання ефективності переговорів між її учасниками, встановлення контакту між ними. На початковому етапі завдання медіатора полягають також у інформуванні сторін про принципи медіативного процесу та його етапи. Робота медіатора під час сесій передбачає рефлексивне, контекстуальне та незалежне втручання в медіативний процес задля контролювання його розвитку та невідхилення від теми, непрямого впливу на сторони конфлікту, трансформацію конфліктної ситуації, спонукання учасників до активного обговорення можливого рішення тощо.

Метою медіатора у зв'язку з цим є не проведення окремих консультацій, при яких відсутні особисті контакти між сторонами (як, наприклад, в практиці комерційних посередників, що отримала в англійській мові назву *go between*), а стимулювання сумісних перемовин, в яких велику роль відіграє спроба знайти компроміс та альтернативи вирішення конфлікту. Усі учасники процедури при цьому є рівноправними, активними чи пасивними на різних етапах її реалізації (зокрема сторони конфлікту виконують пасивну роль під час мовлення медіатора, стаючи активними під час переговорів).

Таким чином, прагматична зумовленість стратегічної організації англomовного дискурсу медіації та вибір комунікативних стратегій і тактик, загалом типових для нього, визначається цілями і намірами учасників медіативної процедури, особливостями та ступенем важкості конфлікту, що вирішується в ній, особистими характеристиками її учасників та їх взаємовідносинами, прагненням до взаємопорозуміння або його відсутністю, застосованим підходом до вирішення конфлікту. Вказані фактори визначають набір кооперативних і конфронтаційних стратегій і тактик, що використовуються безпосередніми сторонами конфлікту. Необхідність вирішення конфлікту вимагає від медіатора застосування низки комунікативних стратегій і тактик, спрямованих на інформування, кооперацію, контролювання процесів врегулювання конфлікту тощо. У наступних параграфах ми окремо розглянемо особливості стратегічної організації дискурсу медіаторів та учасників конфлікту, які беруть участь у медіативних процедурах та проаналізуємо стратегії та тактики, що застосовуються ними на різних етапах цих процедур.

3.2. Стратегії медіатора

Сценарій стратегічної організації мовлення медіатора будується та модифікується залежно від обставин медіативного спілкування задля досягнення практичного результату, що полягає в можливому встановленні взаєморозуміння для вирішення конфлікту та підписання медіативного договору. Процедура медіації завжди розпочинається із вступного слова медіатора, в межах якого за допомогою *тактик поступового повідомлення, роз'яснення або ілюстрування досвіду інших* посередник реалізує *стратегію інформування*, застосування якої спрямовано на донесення об'єктивної інформації, необхідної для формування у сторін конфлікту розуміння самої процедури, її специфіки, змісту, розподілу ролей. На важливість застосування вказаної стратегії непрямо вказує Ц. О. Шамлікашвілі: «якщо вступне слово медіатора є недостатньо інформативним, сторони конфлікту або виявляють низький ступінь мотивованості до активної участі в обговоренні, або ж порушують правила процесу, постійно звертаючись до медіатора з вимогами визначити, хто з учасників є правим» [61, с. 34].

Розглянемо фрагменти англомовного дискурсу медіації, в яких спостерігається використання визначеної стратегії:

Mediator A: *I'm just going to go over the role of the mediator. Why Melissa and I are here and what we are doing in this process. I'm here to facilitate the dialogue between you two. Not to judge. We are not going to make comments or remarks throughout this process. Our job is to open the door for you, guys, to have conversations about the issue at hand. I'm not going to make recommendations. Neither one of us is going to provide you with the solution. That is your job. We're just going to help guide you to a place where you both feel most comfortable with an outcome. So, Melissa here today is going to talk more about the process and what today will look like.*

Mediator B: *So, we're in charge here to helping the communication process. Not making the decisions. And the way the mediation process works, I don't know*

if you are familiar with the process, but basically what will happen is ... ah ... first we're going to make an agreement to mediate. I emailed to you earlier this week, hopefully you had a chance to look that over. Then we'll run through that quickly again before we sigh it a little bit later. And then we're going to hear from both of you. Typically we start with a person who brings it to our attention. And Nancy, you brought that to our attention (points at Nancy).

Nancy: (nods) *Yes.*

Mediator B: *Okay. And Sean, is that okay with you, once we get started, we'll have Nancy tell us her summary of what is happening, give us a snapshot? And then I'll ask you to do the same thing. Uninterrupted. Is it okay with you? [90].*

Дискурсивний фрагмент вказує на те, що в процедурі медіації беруть участь два посередника, що є абсолютно припустимим для неї. Реалізація стратегії інформування здійснюється у вказаному фрагменті за допомогою тактики послідовного повідомлення, застосування якої дозволяє висвітлити посередникам їх роль у медіативному процесі, а також можливі обмеження їх дій та завдання самих учасників. Тактика повідомлення передається у дискурсі через такі комунікативні ходи, як *визначення ролі медіаторів у процесі (I'm here to facilitate the dialogue between you two...), перехування їх дії (first we're going to make an agreement to mediate... Then we'll run through that quickly again before we sigh it a little bit later...).*

Втіленню стратегії інформування сприяє також застосування тактики моделювання образу медіації, що здійснюється за допомогою комунікативного ходу *заперечення неприйнятності в процесі, вживання якого непрямо вказує на контраст «медіація – вирішення питання в суді» (Not to judge. We are not going to make comments ... I'm not going to make recommendations. Neither one of us is going to provide you with the solution).* Типовий прийом медіатора полягає у зверненні до сторін через їх об'єднання, що здійснюється в наведеному фрагменті за допомогою займенників *you* та *both* (*a place where you both feel most comfortable, we're going to hear from both*

of you) та використовується ним для того, щоб підкреслити рівноправність інших учасників процедури та налаштувати їх на співробітництво.

Зазначимо, що стратегія інформування може передаватися в дискурсі медіатора і за допомогою послідовного застосування тактик *роз'яснення* та *повідомлення*, зокрема:

Mediator A: *Another part of the mediation is that it is impartial. So, Melissa and I are here, not to judge or have any sense about the situation at hand. We are impartial, we are neutral. The goal is to talk about the issue. We are here as a third party to help you move forward.*

Mediator B: *And if at any time you feel, that any of us is taking anyone's side and you're treated unfairly, we ask you to please let us know. Because that is not our intention and we want to make sure, you feel that you're getting an equal opportunity in this* [94, с. 15].

Для роз'яснення медіатори використовують низку комунікативних ходів, що дозволяють їм прояснити хід медіативної процедури та проінформувати про те, що повинні робити в ній інші учасники (*Another part of the mediation is that it is impartial ... And if at any time you feel, that any of us is taking anyone's side and you're treated unfairly*).

Стратегія інформування може реалізовуватися в аналізованому типі дискурсу і *тактикою ілюстрації досвіду інших*. Так, наприклад, для налаштування на співробітництво та успішне вирішення конфліктів між колишнім подружжям саме за допомогою медіативних, а не судових процедур відома американська медіаторка Джоанна Хейнес, що спеціалізується на вирішенні проблем, пов'язаних із розірванням шлюбів, звертається у своєму вступному слові до ілюстрування власного досвіду та досвіду своїх клієнтів, зокрема:

J. Haynes (mediator): *So, I found myself practicing in the Domestic Relations Court pretty quickly ... But what I discovered is that even if I could win my case and my client would be very happy for about 28 hours ... And then the full impact of what had taken place in the court would hit. And they realize*

that they could no longer even talk to their co-parent because of the bitterness that arose. And I realize I didn't want to be a part of that. That was so destructive for families. So, I thought, well, I'll become a negotiator [87, с. 189].

Вплив на настанови учасників медіативної процедури задля подолання недовіри до неї, є вкрай важливими для встановлення контакту та створення атмосфери довіри в ній. Для руйнування негативних настанов Дж. Хейнес використовує *тактику ілюстрування досвіду інших*, розповідаючи про те, чому вона припинила роботу в суді. Бажаний ефект досягається за рахунок ретельно відібраних мовних засобів, спрямованих на ілюстрування власного досвіду, який узагальнюється (*That was so destructive for families*). Говорячи про судові процеси у справах з розлучення, Дж. Хейнес вводить також у своє мовлення багато лексичних одиниць із негативним значенням, що слугує засобами номінації таких станів, як емоційний удар (*the full impact ... would hit*), руйнівні емоції (*bitterness that arose, so destructive for families*) зіпсовані майбутні відносини (*they could no longer even talk*) пар, що розлучалися через суди. Шляхом створення негативного образу суду Дж. Хейнес фактично імпліцитно протиставляє судові та медіативні процедури, вводячи при цьому інформацію про своє рішення припинити роботу адвоката та стати медіатором. Метою використання подібного комунікативного ходу є створення позитивних настанов у учасників медіації стосовно того процесу, в якому вони будуть брати участь.

Прагматичний ефект дискурсу Дж. Хейнес можна схарактеризувати також як спробу маніпулятивного впливу на учасників медіативної процедури. Іншими словами, за формою стратегія, що використовується медіаторкою, є інформативною, проте, фактично, Дж. Хейнес діє за допомогою механізмів непрямого впливу через ілюстрування власного досвіду та досвіду інших пар, а також ілюстрування тих особливостей медіації, які визначають її переваги над судовими справами. Таким чином, через розширення сценарію стратегії інформування, що здійснюється шляхом залучення різних тактичних ходів, Дж. Хейнес не тільки повідомляє

іншим учасникам медіативної процедури про її особливості, принципи та специфіку ролей її учасників, але й намагається здійснити вплив на них шляхом ілюстрування власного негативного досвіду та досвіду інших про вирішення конфліктів у судовому порядку.

Аналіз дискурсу різних медіаторів дозволив встановити наявність у ньому різних питань. Зазначимо, що питання в медіації є головним інструментом посередника у визначенні обставин та типу конфлікту, емоційного ставлення сторін до нього. Питання є безпосередніми складовими медіативних стратегій, спрямованих на сумісну роботу над виробленням компромісного рішення та запобігання ескалації конфлікту.

Так, наприклад, *стратегія трансформації конфлікту*, яку можна віднести до кооперативних, часто реалізується в дискурсі медіаторів через тактику *апеляції до чуттєвої сторони конфлікту*, що здійснюється шляхом введення в обговорення уточнюючих питань. Подібні питання медіатори називають *clarifying questions* [75, с. 72], а їх застосування сприяє виявленню почуттів і емоцій сторін конфлікту. Прикладами подібних питань є наступні: *What is your concern about that? What were you thinking when that happened? What do you mean by disrespect? What about that felt disrespectful? Why do you think she did that? Are you more upset about the money, or the sentimental value?* [95].

На думку Ф. Х. ван Імерена, переконання, що склалося нині в сфері медіації про те, що функції посередника зводяться до підтримки спілкування через структурування обговорення та внесення в нього за умов необхідності певних корегувань, спрямованих на недопущення інтенсифікації конфлікту [68, с. 38], є невірним. Науковець визначає, що медіатор може і повинен вдаватися до деяких прийомів стратегічного маневрування з метою здійснення непрямого впливу на сторони конфлікту задля їх перемиріння та заключення медіативної угоди [68, с. 39].

Стратегія трансформації конфлікту є одним із таких інструментів здійснення непрямого впливу. Її використання у медіативному процесі

сприяє зміні негативних настанов його учасників та якісній зміні самого конфлікту, зокрема:

Joint Session

Ali: *I want his friends to stop taunting me to drink.*

Bob: *I want him to stop preaching at me about what the Koran says.*

Mediator: ***How will you live together in respect of both lifestyles?***

Carol: *Well, it sounds like we do have issues to discuss ... (summarizing issues).*

Ali's Private Session

Ali: *We don't do much together any more. We used to. I hardly ever talk to.*

Bob: *He only comes back to our room with his loud friends, or just to sleep.*

Mediator: *What alternatives do you see?*

Bob's Private Session

Bob: *To tell the truth, I guess my friends really did say some of those things.*

Mediator: ***How do you feel about that?***

Bob: *Well, of course, I wish it hadn't happened.*

Mediator: ***Would you like to tell Ali how you feel?*** [89].

Наведений приклад є фрагментом сумісних і приватних обговорень конфлікту між студентами, що є представниками різних релігій (Алі представник ісламу, Боб християнин), які живуть у одній кімнаті в гуртожитку та конфліктують через різні уявлення про поведінку осіб різної релігії. Застосування тактики апеляції до чуттєвої сторони конфлікту, актуалізованої питальними реченнями (*How will you live together in respect of both lifestyles? How do you feel about that? Would you like to tell Ali how you feel?*), спрямовано на нейтралізацію протиріч, що існують між студентами. Використана тактика сприяє якісній зміні самого конфлікту, а також налаштуванню на позитивне ставлення його учасників до медіатора та одне одного. Зазначимо, що аналізована тактика використовується у вказаному фрагменті дискурсу дистантно. Це зумовлено тим, що мовлення та питання медіатора чередуються з відповідями учасників конфлікту на них.

Реалізації стратегії трансформації конфлікту сприяє також застосування модератором *тактик з'ясування його причин та тактика об'єднання сторін конфлікту*. Наведемо приклад застосування вказаних тактик у дискурсі медіатора:

Mediator: ***What is the real reason of your conflict?***

Jessica: *Of course, my daughter. Husband's mother ... Because of she Alice was taken to the hospital. You gave her natural medicine constantly without asking me.*

Mother-in-law: *No, Alice was taken to the hospital because she had eaten too much chips before. And that was together with you. My medicine was not the reason of Alice's indigestion and truly to say poisoning.*

Jessica: *You had to tell me that something is wrong with Alice.*

Mother-in-law: *I tried, you know that I called several times, but you were not eager to speak.*

Jessica: *I was busy. I was working. I had talks with clients then.*

Mediator: *So, everything is clear. You can't be enemies because of the accident and you should cope with each other and can do it. **You are one family. You both love Alice and take care of her.** I don't think Alice needs worrying family [89].*

Реалізація тактики з'ясування причин конфлікту здійснюється у дискурсі медіатора за допомогою питального речення (*What is the real reason of your conflict?*), у той час, як тактика об'єднання сторін конфлікту реалізується у його мовленні декларативними реченнями з займенниками *you, both*, словосполученням *one family*, який стосується обох сторін конфлікту (*You are one family. You both love Alice and take care of her*). Трансформації конфлікту сприяє і підкреслення медіатором ролі учасників конфлікту в житті дівчини, через яку він виник між ними.

Зазначимо, що конфлікти, які намагаються врегулювати за допомогою медіатора, не завжди є простими. Багато з них є комплексними, вимагають докладання великих зусиль посередників для їх врегулювання. Крім того,

іноді навіть прості на перший погляд конфлікти не вдається врегулювати медіатору через складність відносин їх учасників, їх певні особливості тощо. У зв'язку з цим медіаторам доводиться досить часто звертатися до *стратегії пошуку альтернативних рішень*. Вказана стратегія є фундаментальною для медіації, а її успішне втілення вимагає реалізації стратегічного сценарію, що включає набір різних тактик. Звернемося до аналізу фрагменту дискурсу, де засобом актуалізації вказаної стратегії виступає *тактика пропонування альтернативи вирішення конфлікту*:

Joint Session

Mediator: *But focus of this conversation in mediation is she either wanted you to pay \$3144.50 by February 1 or move out. And you don't have any eviction on your record and you'd have \$3144.50 judgment against you. **Would you rather make up a payment plan to pay off \$1994.50 or move out by February 7?***

Denis: *Well, I'll pay \$1750. and 144.50 and I'll pay the court costs. But I won't pay the rest of it. And I'll pay by February 20.*

Mediator: *Is that okay with you, Linda?*

Linda: *Yes, I'll do it [93].*

Тактика пропонування альтернативи передається у вказаному фрагменті дискурсу за допомогою питального речення *Would you rather make up a payment plan to pay off \$1994.50 or move out by February 7?* Його застосування надає можливість медіатору запропонувати одному із учасників медіативної сесії кілька можливих варіантів владнання конфлікту, що здійснюється задля пошуку альтернатив його вирішення.

Стратегія пошуку альтернативних рішень може актуалізуватися у дискурсі медіатора і *тактикою з'ясування позицій опонентів*, зокрема:

Linda: *You can see my side, can't you?*

Mediator: ***I hear what you're saying so could you explain to me what you would like to happen today?***

Linda: *I'd like my money.*

Mediator: ***What if he doesn't have money?***

Linda: *He's gonna get out. I'm a business not a charity!*

Mediator: *I had a chance to caucus with Linda about this situation and I'd like to hear from you what your thoughts are?*

Denis: *Well, I don't have enough money. On top of it she's asking for these ridiculous fees, but double fee is not ridiculous at all. It's unfair.*

Mediator: *What do you think is fair?*

Denis: *I don't know. But I still won't be paying double this and double that. Fees and late fees. Late fees might be also obligatory, but only in two months and not earlier.*

Mediator: *But from her prospective she is in a business like she said. And she needs you to pay the rent. So, if she needs you to pay the rent, what can you offer her?*

Denis: *Ooh..*

Mediator: *If you were in her shoes what would be an acceptable agreement?*

Denis: *I don't know. I will be able to pay a rent only in a month after getting my money.*

Mediator: *But if you were in her shoes, would that be an acceptable arrangement?*

Denis: *Don't know at all.*

Mediator: *What would you propose, Linda? That would be fair to you, fair to her and something that Denis can actually do?*

Linda: *Nothing to suggest. I need my money otherwise I'll go to the court.*

Mediator: *But Denis says that he is able to pay you money, only in a month and without double fee. Imagine that you can get you money in a month without any court proceeding. And Denis is not able to pay for them as well. He can be obliged to pay money by the mediatory agreement. As for additional fee you can get it only in two month, if it suits you. And this can also be fixed this in the agreement. Linda, you have already gone to the court and Denis agreed to take*

part in mediation procedure. This shows that he is able to overcome his difficulties and pay money in a month and then in two [93].

Тактика з'ясування позицій опонентів актуалізується медіатором за допомогою низки питальних речень (*I hear what you're saying so could you explain to me what you would like to happen today? What if he doesn't have money? I'd like to hear from you what your thoughts are? What do you think is fair? ...what can you offer her? If you were in her shoes what would be an acceptable agreement? But if you were in her shoes, would that be an acceptable arrangement? What would you propose, Linda? That would be fair to you, fair to her and something that Denis can actually do?*). Отримуючи відповіді на ці питання, медіатор з'ясовує можливий альтернативний варіант вирішення проблем, який потенціально міг би задовільнити представників обох сторін конфлікту. Для його врегулювання з оглядом на вказані відповіді модератор застосовує *тактику пропонування альтернативи вирішення конфлікту*, втілену в його мовленні низкою стверджувальних речень (*Denis says that he is able to pay you money, only in a month and without double fee. Imagine that you can get you money in a month without any court proceeding. And Denis is not able to pay for them as well. He can be obliged to pay money by the mediatory agreement. As for additional fee you can get it only in two month*). Використання вказаних речень спрямовано на потенційні коперативні дії учасників конфлікту, вони також можуть здійснити вплив на них і зрозуміти можливість його врегулювання без звернення до суду.

Отже, вибір і використання комунікативних стратегій і тактик у дискурсі медіатора є інтенціональним, спрямованим на вирішення глобальної мети врегулювання конфлікту та підписання договору між його сторонами. Вибір і застосування стратегій залежить і від етапів медіативної процедури, зумовлених нормами її проведення. На початковому етапі медіатор використовує стратегію інформування, що дозволяє йому ознайомити сторони конфлікту зі змістом та правилами ведення медіативної процедури, її специфіки, розподілом ролей у ній, правами учасників сторін.

Стратегія інформування передається у дискурсі медіатора тактиками поступового повідомлення, роз'яснення, моделювання образу медіації та ілюстрування досвіду інших. Для запобігання ескалації конфлікту та з метою його подальшого врегулювання модератор застосовує у своєму дискурсі стратегію його трансформації. Реалізація вказаної стратегії відбувається у мовленні медіатора за допомогою тактик апеляції до чуттєвої сторони конфлікту, з'ясування його причин та об'єднання сторін конфлікту. Ключовою з огляду на цілеспрямованість в дискурсі медіатора є стратегія пошуку альтернативних рішень. Її використання сприяє позитивному налаштуванню сторін конфлікту на його вирішення. Зазначена стратегія актуалізується у дискурсі медіатора тактикою з'ясування позицій опонентів, а також тактикою пропонування альтернативи вирішення конфлікту.

3.3. Стратегії учасників конфлікту

Вибір стратегій учасниками конфлікту зумовлен прагматичними причинами: переслідування своїх цілей, досягнення власної вигоди. Незважаючи на те, що поведінка сторін в медіації є часто непередбачуваною, що залежить від їх персональних настанов, цінностей та емоційних станів, аналіз дискурсу медіативних сесій дозволив виокремити ключові стратегії, що використовуються учасниками конфліктів у медіативних процедурах. У більшості випадків вони вдаються до *стратегії позитивної саморепрезентації* та *стратегії негативної репрезентації опонента*.

Стратегія позитивної самопрезентація спрямована на створення позитивного образу себе як учасника медіативної процедури і реалізується в дискурсі його продуцента за допомогою *тактик позиціонування себе як жертви* та *створення власного позитивного образу*. Актуалізація стратегії дискредитації здійснюється в мовленні учасників медіації із використанням тактик *стереотипізації, гіперболізації негативних рис, дискредитації* та

звинувачення. Вказані стратегії та засоби їх реалізації в аналізованому дискурсі виявляють ключові ментальні опозиції, укорінені в людській свідомості: МИ ВОНИ: ХОРОШІ ПОГАНІ vs. МИ ВОНИ: НЕ ПОГАНІ НЕ ХОРОШІ [50, с. 27].

Проаналізуємо медіативну сесію, в якій, окрім медіатора, беруть участь три сторони конфлікту: американка Ема китайського походження, її наречений із Мексики та батько Еми, який виступає категорично проти їх шлюбу. В процесі медіації відбувається поетапне розкриття історії:

Joint Session

Emma: *I am a white American woman. I am engaged to a man from Mexico, who is Latino. My father is openly opposed to our marriage. He says Latino men beat their wives, and this will be a disastrous marriage for me. I know my fiancé would never hurt me, but it is hard to go against my father. I grew up in a small town in the Midwest, and my family were the only Asian people in the town. I felt so isolated. My parents wanted me to learn about their culture from China, but I just wanted to be American, like everyone else* [90].

У вступному слові Ема викладає проблему, розповідаючи при цьому про своє дитинство і висловлюючи свої почуття, та змальовуючи себе фактично як жертву (*I grew up in a small town in the Midwest, and my family were the only Asian people in the town. I felt so isolated. My parents wanted me to learn about their culture from China, but I just wanted to be American, like everyone else*). Ема уникає в своєму мовленні прямої вказівки на те, чію позицію (нареченого чи батька) вона займає в конфліктній ситуації. Вона непрямо протиставляє двох інших учасників конфлікту, вказуючи, що впевнена у своєму нареченому (*I know my fiancé would never hurt me*), вказуючи причину, чому батько проти її шлюбу з ним (*My father is openly opposed to our marriage. He says Latino men beat their wives, and this will be a disastrous marriage for me*), згадуючи одночасно, що вона не хоче йти проти волі свого батька (*but it is hard to go against my father*).

Далі медіатор переходить до окремих обговорень, під час яких по черзі говорить спочатку з нареченим Еми, а потім з її батьком.

Private Session

Emma's fiancé: *He thinks he can just take advantage of me because I'm not from this country!*

Private Session

Emma's father: *I think he's going to go now and tell all his friends and family how they can get money out of me. Those people will rob you blind if you're not careful!* [90].

І мовлення нареченого Еми, і мовлення її батька фактично спрямовані на дискредитацію одне одного. Наречений Еми, хоча й обґрунтовано, але звинувачує батько Еми, гіперболізуючи його ставлення до нього *He thinks he can just take advantage of me because I'm not from this country!* Батько Еми, в свою чергу, застосовує тактику стереотипізації, що виявляє його асоціації про всіх мексиканців, позначених у його мовленні за допомогою речення з вказівним займенником із узагальнюючим значенням *those* (*Those people will rob you ...*). Вказаній тактиці передують тактика дискредитації, за допомогою якої надаються негативні характеристики нареченому Еми (*... he's going to go now and tell all his friends and family how they can get money out of me*).

Проаналізуємо інший приклад, де спостерігається використання стратегії негативної репрезентації опонента (лікаря), одним із його пацієнтів, який незадоволений своїм лікуванням. Для втілення вказаної стратегії пацієнт використовує одночасно і тактику стереотипізації, і тактику гіперболізації:

Joint Session

Patient: *Doctors too often perceive themselves as god-like healers. Many have been told since childhood that they are near perfect and they have become convinced that mistakes are made by mere mortals, not by the likes of them. As a result, Mr. Jones now has a very hard time accepting the reality that through a*

mistake in his skill he could actually cause harm instead of healed an injury [91].

Тактика стереотипізації використовується в мовленні пацієнта всіх лікарів (*Doctors too often perceive themselves as god-like healers. Many have been told since childhood that they are near perfect and they have become convinced that mistakes are made by mere mortals, not by the likes of them*). Пацієнт застосовує її з метою створення негативного образу лікарів задля подальшого перенесення на одного із них, містера Джонса. Для негативної характеристики цього лікаря він використовує тактику гіперболізації (*...a mistake in his skill he could actually cause harm instead of healed an injury*).

Проаналізуємо фрагмент дискурсу іншої медіативної сесії, в якому спостерігається послідовне використання стратегій позитивної саморепрезентації та негативної репрезентації опонента:

Joint session

Wonderbranski: *We are the major player in the Russian alcoholic market. We have these leading brands Zenitskaya, Spartakskaya, Dimamovskaya top of the market vodkas. We also have Pico Bello and we recently have decided to relaunch our brand to make it more tuned to the public demands. We have an excellent registered trade mark Octave and we have a licence from you. Remember 1992? You granted us a licence to use this 9-sided bottle so we decided it would be a good idea to have it. Anyway, we are launching this product now, and what do we learn? You come here with this Octane product. Not only this product erodes our market, it infringes our precious Octave product. But you send us an email saying that we are actually infringing your trade mark, saying your trade mark is well known. We all know there is a convention implies to the territory of the country. You've never been trading in this country.*

Alcopops: *OK. The Alcopops company is certainly well known worldwide. It is the fourth largest spirit provider and distributor in the world. High quality product, the Kik brand in fact has been sold in Moscow duty-free shops. The 9-sided bottle is famous. It is the signature of the company, source identifier for*

the good will of our company here and worldwide. We came up with this. You came up with this (shows both bottles). Unbelievable! The labeling is picking up on all the good will and fame of our client's brand [92].

Обидві з зазначених сторін конфлікту використовують спочатку стратегію позитивної самопрезентації (у даному випадку компаній з продажу спиртних напоїв), а потім негативної репрезентації свого опонента, що є її конкурентом на відповідному ринку. Реалізація першої із зазначених стратегій здійснюється за допомогою тактики створення власного позитивного образу, яка використовується і першою, і другою стороною конфлікту (*We are the major player in the Russian alcoholic market. We have these leading brands Zenitskaya, Spartakskaya, Dimamovskaya top of the market vodkas. We also have Pico Bello and we recently have decided to relaunch our brand to make it more tuned to the public demands. We have an excellent registered trade mark Octave and we have a licence from you; The Alcopops company is certainly well known worldwide. It is the fourth largest spirit provider and distributor in the world. High quality product, the Kik brand in fact has been sold in Moscow duty-free shops. The 9-sided bottle is famous. It is the signature of the company, source identifier for the good will of our company here and worldwide*). Негативна репрезентація опонентів здійснюється також за рахунок використання однотипної тактики звинувачення, що реалізується в їх мовленні низкою речень інвективного характеру (*You come here with this Octane product. Not only this product erodes our market, it infringes our precious Octave product. But you send us an email saying that we are actually infringing your trade mark, saying your trade mark is well known. We all know there is a convention implies to the territory of the country. You've never been trading in this country; Unbelievable! The labeling is picking up on all the good will and fame of our client's brand*). Зазначимо, що в дискурсі представника другої із конфліктних сторін звинувачення є імпліцитним.

Таким чином, ключовими стратегіями дискурсу учасників конфлікту медіативних процедур є стратегія позитивної самопрезентації та негативної

репрезентації опонента, тобто іншої сторони конфлікту. Використання подібних стратегій є прагматично зумовленим, детермінованим причинами переслідування своїх цілей, досягнення власної вигоди учасниками конфлікту. Подібні стратегії визначають також укорінені у свідомості людей ментальні опозиції МИ ВОНИ: ХОРОШІ ПОГАНІ vs. МИ ВОНИ: НЕ ПОГАНІ НЕ ХОРОШІ. Стратегія позитивної саморепрезентації передається в дискурсі учасників конфлікту за допомогою тактик позиціонування себе як жертви та створення власного позитивного образу.

Стратегія негативної репрезентації опонента актуалізується у їх мовленні тактиками дискредитації, стереотипізації, гіперболізації негативних рис та звинувачення.

ВИСНОВКИ

Поява та розвиток дискурсивної парадигми в лінгвістиці призвела до переорієнтації її дослідницького фокусу на вивчення різних типів і вимірів дискурсу. Саме поняття «дискурс» по-різному трактується лінгвістами, що зумовлено їх приналежністю до різних наукових шкіл і парадигм мовознавства, які зосереджуються на дискурсивних розвідках. Більшість науковців сходяться в думках про те, що дискурс є складним комунікативним явищем, яке включає мовлення та тексти в сукупності із екстралінгвальними факторами їх породження та сприйняття.

Виокремлення дискурсу медіації зумовлено появою та поширенням сфери медіації, у межах якої відбувається вирішення конфліктних ситуацій поза судовими процедурами. Медіація вважається не тільки сферою, але й альтернативною формою, ефективною технологією та процедурою врегулювання конфліктів, що здійснюється за допомогою посередника-медіатора. Дискурс медіації належить до інституційних форм спілкування, лінгвальна та екстралінгвальна специфіка якого визначається статусно-рольовими відносинами та нормами поведінки учасників медіативної комунікації, їх ролями, цілями та завданнями.

Медіативне спілкування не є довільним. Воно стратегічне за своєю сутністю та розгортається за певною процедурою, характеризується певними етапами, включає домедіативну, власне медіативну та постмедіативну стадії. Ключова роль в такому спілкуванні належить медіатору, який керує процесом комунікативної взаємодії сторін конфлікту, всіляко сприяючи його вирішенню та підписанню медіативної угоди між ними.

Професійна спрямованість медіативного дискурсу позначається на його термінологічній складовій. Термінологія сфери медіації має прикладний характер, що зумовлено сферою її функціонування. Вона представлена сукупністю одиниць із спеціальним (термінологічним) значенням, що застосовуються для номінації фахових понять сфери. В аналізованому типі

дискурсу використовуються також терміни з інших, суміжних для медіації сфер: юридичної, психологічної тощо. Застосування вказаних термінів пояснюється специфікою, змістом, цілями медіативних процедур.

За своїми структурними характеристиками англомовні медіативні терміни поділяються на однокомпонентні та багатокомпонентні, що значно переважають за кількістю. Однокомпонентні терміни представлені кореневими та похідними словами, що творяться шляхом афіксації. Наявними в аналізованій термінології є і складні терміни, утворені шляхом поєднання двох слів чи їх основ. Складні терміни стають також компонентами терміносполучень медіативної сфери.

Найбільш поширеними серед них є дво- та трикомпонентні одиниці, утворені за моделями Adj + N, N + N, Part I + N, Adj + N + N, N + N + N, N + Part II + N. Наявними, але непоширеними, є також чотирикомпонентні медіативні терміни, що позначають складні поняття сфери. Багатокомпонентні термінологічні одиниці підлягають аббревіації. Більшість аббревіатур використовуються в англомовних письмових медіативних документах. Найбільш поширеними структурними типами термінів-аббревіатур, що використовуються в дискурсі англійської мови сфери медіації є літерні, літерно-звукові та акрофонетичні.

Англомовні медіативні терміни утворюються також шляхом семантичної деривації, що полягає у трансформації значення одиниць загальноновживаної лексики (її термінологізації) та термінів інших сфер (ретермінологізації), при якій форма та звуковий склад цих одиниць не змінюються. Термінологізація пов'язана із спеціалізацією значення загальноновживаних одиниць, а ретермінологізація із транспеціалізацією значення термінів. Механізмом творення семантичних дериватів в аналізованій термінології виступає метафора. Метафоричні терміни, утворені від загальноновживаних одиниць англійської мови, є досить поширеними в ній.

За своєю семантичною структурою англомовні медіативні терміни поділяються на однадерні, однадерні з периферією, двоядерні та двоядерні

з периферією. Найбільш поширеними є ядерно-периферійні терміни. В ядрі цих термінів віддзеркалено їх основне змістове навантаження, а периферія містить додаткові семантичні характеристики, що уточнюють терміновані поняття.

Стратегічна організація англomовного дискурсу медіації та вибір комунікативних стратегій і тактик, що здійснюється учасниками медіативного спілкування, є прагматично зумовленими, визначеними їх мовними та позамовними цілями та намірами. На вибір комунікативних стратегій та тактик впливає також особливості та ступінь важкості самого конфлікту, психологічні характеристики осіб, залучених до нього, застосованим підходом до його вирішення. За прагматичними характеристиками основні стратегії та тактики медіативного спілкування поділяються на кооперативні та конфронтаційні.

Інституціалізований характер медіації та роль посередників в ній зумовлюють використання ними стратегії інформування, спрямованої на донесення об'єктивної інформації про медіативну процедуру, її специфіку, зміст, структуру, призначення та роль кожного з її учасників. Вказана стратегія використовується зазвичай на початку медіативної процедури. Засобами актуалізації інформативної стратегії в дискурсі медіатора виступають тактики поступового повідомлення інформації, її роз'яснення, ілюстрування досвіду інших. Вказані тактики можуть використовуватися контактено та дистантно.

Продуктивним з точки зору запобігання ескалації є використання медіатором стратегії трансформації конфлікту. Вказану стратегію відносимо до кооперативних, оскільки результатом її застосування може бути переосмислення сутності самого конфлікту та здійснення непрямого впливу на його учасників. Реалізація зазначеної стратегії в дискурсі медіатора здійснюється тактиками апеляції до чуттєвої сторони конфлікту, з'ясування причин його появи та об'єднання його сторін. Ключовою медіаційною стратегією, що сприяє подоланню та вирішенню конфліктів, є стратегія

пошуку альтернативних рішень, яка широко використовується медіаторами у аналізованому типі дискурсу. Вказана стратегія актуалізується тактикою з'ясування позицій опонентів, а також тактикою пропонування альтернативи вирішення конфлікту.

Стратегічна організація дискурсу учасників спорів і конфліктних ситуацій, які потребують медіативного врегулювання, позначається використанням стратегій позитивної саморепрезентації та негативної репрезентації опонентів. Зазначені стратегії відносно до конфронтаційних, а їх застосування в дискурсі медіації зумовлено причинами переслідування своїх цілей та досягнення власної вигоди учасниками конфліктів. Стратегія позитивної самопрезентації передається в аналізованому дискурсі тактиками позиціонування себе як жертви, а також створення власного позитивного образу. Втілення стратегії негативної репрезентації опонентів відбувається тактиками їх дискредитації, стереотипізації, гіперболізації, звинувачення. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі когнітивних вимірів англomовного медіативного дискурсу.

SUMMARY

The **theme** of MA degree paper is «Terminological and Communicative-Pragmatic Peculiarities of the English-language Mediative Discourse».

The **topicality** of the research is stipulated by increasing interest of linguists to the problems of studying of different types of discourse, absence of system analysis of the English-language mediative discourse as a complex communicative unity with terminological and communicative-pragmatic dimensions.

The **objective** of the MA lies in determining of terminological and communicative-pragmatic peculiarities of the English-language mediative discourse.

The objective set foresees the fulfilling of the following **tasks**:

- to define the meaning of the notion of discourse and clarify criterion of differentiation of types of discourse;
- to give general characteristics of the English-language discourse of mediation;
- to determine stages and methods of its research;
- to study terminological peculiarities of the English-language discourse of mediation;
- to clarify its communicative-pragmatic characteristics and analyze communicative strategies and tactics, used by participants of mediative procedures.

The **object** of the research is the English-language mediative discourse.

The **subject** of the research is terminological and communicative-pragmatic peculiarities of the abovementioned type of discourse.

The **material** of MA degree paper is nine hundred and thirty two fragments of the English-language mediative sessions, from which eight hundred terminological units and four hundred and ninety eight fragments, used for the analysis of communicative-pragmatic peculiarities of the English-language mediative discourse and communicative strategies and tactics of participants of mediative procedures were chosen.

The following **methods** of research were used in the degree paper:

- analysis, synthesis, description, comparison, formalization – to clarify essence of the notion of discourse, determine criterion of differentiation of types of discourse, and give general characteristics of the English-language discourse of mediation;
- structural, term-forming and semantic analysis – to elucidate terminological peculiarities of the abovementioned type of discourse;
- pragmaseptic and communicative-interpretative analysis – to research peculiarities of its strategic organization, as well as strategies and tactics used by participants of the mediative procedures.

The **novelty** of the research lies in the fact that for the first time system analysis of the terminological and communicative-pragmatic dimensions of the English-language discourse of is done in it. For the first time communicative strategies and tactics used by participants of English-language mediative procedures are analyzed in it.

The **practical importance** of the results obtained is determined by the possibility of their use in lecture and practical courses in Terminological Studies, the English language for professional communication taught to specialists of the corresponding sphere; half-courses in Discourse Analysis, Communicative Linguistics, Structural Linguistics, Semantics; in doing research and compiling English-language dictionaries of mediative terminology.

The MA degree paper consists of **introduction**, which briefly summarizes the topicality, novelty, object, subject-matter, the material of the research, its objective and tasks, practical importance.

Chapter 1 deals with the theoretical material survey on discourse, mediation, the English-language mediative discourse. Stages and methods of the research of the abovementioned discourse are also revealed in the chapter.

Chapter 2 dwells on a detailed analysis of terminological peculiarities of the English-language mediative discourse. Structural and semantic features of terms

used in the abovementioned type of discourse are determined in the chapter; ways of their forming are also clarified in it.

Chapter 3 focuses on the analysis of communicative-pragmatic characteristics of the English-language discourse of mediation. Communicative strategies and tactics used by participants of mediative procedures are revealed in it.

In **Chapter 4** an overview of theoretical material on protection of labour and safety in emergency situations, the analysis of potential dangers; measures to ensure safety, industrial sanitation and hygiene, fire safety rules are presented.

Basic theoretical and practical results are presented in the **Conclusions** of the paper. The analysis of cognitive dimensions of the the English-language discourse of mediation is considered as **a perspective** of our further research.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух К. Я. Общая теория термина. М. : Иваново, 2004. 252 с.
2. Алексеева Л. М. Проблемы термина и терминообразования. Пермь : Изд-во ПГНИУ, 1998. 120 с.
3. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. Вводный курс: учеб. пособие для студ. филол. спец. высших учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2004. 364 с.
4. Алимуратов О. А., Лату М. Н., Раздубев А. В. Особенности структуры и функционирования отраслевых терминосистем (на примере терминосистемы нанотехнологий) : монография. Пятигорск : Снег, 2011. 112 с.
5. Аллахвердова О. В., Карпенко А. Д. Медиация как средство разрешения конфликтов: области применения // Социальные конфликты: экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения. Москва : Едиториал УРСС, 2003. Вып. 20. С. 427–435.
6. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
7. Белова А. Д. Понятия «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці // Іноземна філологія. 2002. Вип. 32– 33. С. 11–14.
8. Бесемер Ч. Медиация. Посредничество в конфликтах / пер. с нем. Н. В. Маловой. Калуга : Духовное познание, 2004. 176 с.
9. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навчальний посібник. Віниця : Нова Книга, 2010. 232 с.
10. Ватцкео Э. Сравнение медиации и судебно-правовой практики с точки зрения теории познания // Медиация – искусство разрешать конфликты. Знакомство с теорией, методом и профессиональными технологиями / пер. с нем. Г. Похмелкиной. М. : VERTE, 2004. С. 27–61.
11. Голованова Е. И. Введение в когнитивное терминоведение: учеб. пособие. М. : Флинта, 2011. 224 с.

12. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М. : Высшая школа, 1987. 105 с.
13. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. М. : Либроком, 2009. 112 с.
14. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2008. 304 с.
15. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. 246 с.
16. Демецкая В. В. Дискурс и текст в переводе // Когниция, коммуникация, дискурс. 2010. № 2. С. 6–17.
17. Демиденко О. П., Горбатюк О. А. Терміносистема мови сталого розвитку та її особливості. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Острог. 2014. Вип. 38. С. 37–39.
18. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основы термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспект : монографія. К. : Академія, 2000. 218 с.
19. Зализняк А. А. Семантическая деривация в синхронии и диахронии: проект «каталога семантических переходов» // Вопросы языкознания. 2001. № 2. С. 13–25.
20. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М. : КомКнига, 2006. 288 с.
21. Каменская О. Л. Текст и коммуникация. М. : Высшая школа, 1990. 152 с.
23. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Київ : Політична думка, 1997. 300 с.
24. Карасик В. И. О типах дискурса // Языковая личность : институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. ВГПУ. Волгоград : Перемена, 2000. С. 5–20.
25. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М. : Гнозис, 2004. 390 с.

26. Кармин А. С. Конфликтология. СПб : «Лань», 1999. 448 с.
27. Козлова О. Б., Приходько А. М. Поняття комунікативної стратегії та тактики. // Тиждень науки : щоріч. наук.- практ. конф., 19–23 квітня 2021 р.: тези доп. / відпов. ред. : В. В. Наумик. Запоріжжя : ЗНТУ, 2021. С. 85–87.
28. Козлова О. Б., Приходько А. М. Стратегія запобігання конфлікту в англomовному дискурсі медіації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Збірник наукових знань. Одеса, 2021. № 48. С.
29. Кроули Дж., Грэм К. Медиация для менеджеров: разрешение конфликтов и восстановление рабочих отношений. М. : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010. 304 с.
30. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике: обзор // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональный и структурные аспекты: сборник обзоров. М.: ИНИОН РАН, 2000. С. 7-25.
31. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения // Текст. Структура и семантика / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. 2001. Т. 1. С. 72–81.
32. Кузянов А.В. Медиация как альтернативный порядок рассмотрения споров // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2010. №12. С. 292–295.
33. Куликова Л. В. Дискурс межкультурной медиации: концептуальная модель исследования // Весник СПбГУ, 2019. Т. 6. Вып. 2. С. 245–258.
34. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. [3-е изд.] Москва : Издательство ЛКИ, 2007. 256 с.
35. Лемов А. В. Система, структура и функционирование научного термина (на материале русской лингвистической терминологии). Саранськ. Изд-во Мордовского университета, 2000. 192 с.
36. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.

37. Марков С. М. Медиация – альтернативный метод разрешения конфликтов (споров) // Вестник Хабаровской государственной академии экономики и права. Хабаровск : Изд-во ХГАЭП. 2010. № 3. С. 42–59.

38. Михалева О. Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия. Иркутск : Изд-во Иркутского ин-та, 2005. 320 с.

39. Моногарова А. Г., Кобышева Е. И. Стратегическая организация речи медиатора в англоязычном дискурсе медиации // *Juvenis Scientia*. 2016. № 5. С. 12–16.

40. Нигматуллина Т. А., Терновая Л. О. Политическая медиация. М. : издательство Юрайт, 2018. 327 с.

41. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : учебное пособие для студентов, аспирантов и преподавателей лингвистических дисциплин в школах, лицеях, колледжах и вузах. СПб. : Научный центр проблем диалога, 1996. 756 с.

42. Олешков М. Ю. Моделирование коммуникативного процесса : монография. Нижний Тагил : Изд-во Нижнетагильской гос. соц.-пед. академии, 2006. 234 с.

43. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса : монография. М. : ИТДГК «Гнозис», 2007. 407 с.

44. Омельченко Л. Ф. Телескопічні слова сучасної англійської мови та їх структурно-семантична характеристика // Збірник Львівського університету. Іноземна філологія . 2003. Вип. 15. С. 49–52.

45. Пиотровский Р. Г. К вопросу об изучении термина // Ученые записки ЛГУ. Серия Филологические науки. 1952. Вып. 18. С. 21–36.

46. Попов А. Ю. Формы экономических текстов и дискурсов. Текст и дискурс // Проблемы экономического дискурса : сборник научных статей. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2001. С. 130–137.

47. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. М. : Рефл-бук, 1999. 352 с.

48. Ревзина О. Д. Дискурс и дискурсивные практики // Критика и семиотика. 2005. Вып. 8. С. 66–78.
49. Романюк О. В., Бялик В. Д. Етимологічне походження та історія розвитку англomовної юридичної термінології // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70). № 3. Том 3. С. 177–181.
50. Селіванова О. О. Опозиція СВІЙ – ЧУЖИЙ в етносвідомості (на матеріалі українських паремій) // Мовознавство. 2005. № 1. С. 26–34.
51. Суперанская А. В. Общая термінологія: вопросы теории. М. : Наука, 1999. 243 с.
52. Тарланов З. К. Методы и принципы лингвистического анализа. Петрозаводск : Изд-во Петрозаводского университета, 1995. 185 с.
53. Фуко М. Археология знания / пер. с фр.; общ. ред. Б. Левченко. Киев : Ника-центр. 1996. 208 с.
54. Хомутова Т. Н. Язык для специальных целей (LSP): Лингвистический аспект // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. 2008. Вып. № 71. С. 96–106.
55. Чепкина Э. В., Казаков Ю. В., Майданова Л. М. Дискурсивные практики СМИ: проблемы информационной безопасности : монография. Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2009. 308 с.
56. Чернявская В. Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса. М. : Флинта, 2012. 208 с.
57. Чернявская В. Е. От анализа текста к анализу дискурса : немецкая школа дискурсивного анализа // Филологические науки. 2003. Вып 3. С. 68–76.
58. Чернышенко А. Г. Проблемы онтологии и структуры дискурса // Молодой ученый. 2018. № 5 (52). С. 490–495.
59. Чернышенко А. Г. Специфика лингвистических параметров дискурса медиации // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2016. № 12 (54). С. 209–213.

60. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации : монография. Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. пед. ун-та. 2003. 248 с.
61. Шамликашвили Ц. А. Основы медиации как процедуры урегулирования споров : учебное пособие. М. : МЦУПК, 2013. 128 с.
62. Шелов С. Д., Лейчик В. М. Терминология и профессиональная лексика : состав и функции : учебное пособие. Спб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2012. 96 с.
63. Шмелёва О. Ю. Терминологические процессы в синхронии и диахронии (на материале английского языка). Спб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. 120 с.
64. Янко Т. Е. Коммуникативные стратегии русской речи. М. : Языки славянской культуры, 2001. 384 с.
65. Bercovitch J., Rubin K. Mediation in International Relations. Multiple Approaches to Conflict Management. N. Y. : St. Martin's Press, 1992. 301 p.
66. Chernyshenko A. G., Alimuradov O. A. Linguistic Parameters of the Mediation Discourse // Middle East Journal of Scientific Research. 2018. Vol. 15, № 8. P. 1092-1096.
67. Dijk T. A. van, Ting-Toomey S., Smitherman G. Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume I. London: Sage Publications, 1998. 342 p.
68. Emeren F. H. Strategic Maneuvering in Argumentative Discourse : Extending the Pragma-Dialectical Theory of Argumentation. Argumentation in Context. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing House, 2010. 308 p.
69. EUROPEAN CODE OF CONDUCT FOR MEDIATORS. URL : http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf (дата звернення : 10.03.2021).
70. Fuller L. L. Mediation Orientations, Strategies and Techniques // South California Law Review. 1971. Vol. 44 P. 305–339.

71. Harris Z. Discourse Analysis. Language. 1952. Vol. 28. № 1. P. 1-30.

72. McCorkle S., Reese M. Mediation Theory and Practice. Boston : Allyn and Bacon, 2016. 214 p.

73. Sander F. E. A. Varieties of Dispute Processing // The Pound Conference. Perspectives on Justice in the Future. Proceedings of the National Conference on the Causes of Popular Dissatisfaction with the Administration of Justice / ed. A.L. Levin and R.R. Wheeler. St. Paul Minnesota : West Publishing Co, 1979. P. 65–87.

74. Stubbs M. Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 279 p.

75. Whatling T. Mediation Skills and Strategies: A Practical Guide. NARCEA, 2013. 144 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

76. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : Советская энциклопедия, 1966. 571 с.

77. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

78. Giffs S. H. Barron's Law Dictionary. New York : Barron's Educational Series. 2010. 640 p.

79. Glossary of Mediation Terms. URL : [http:// www.focus.mediation.co.uk/what-is-mediation/glossary-of terms](http://www.focus.mediation.co.uk/what-is-mediation/glossary-of-terms) (дата звернення : 14.04.2021).

80. Miller V., Zubkov M. Modern Dictionary English Ukrainian / Ukrainian English. Moscow : Schoolbook (Educabooks), 2005. 1460 p.

81. Oxford Dictionary of Modern English / ed. by Ch. T. Onions. Oxford : Oxford University Press Inc., 2006. 1312 p.

82. The Oxford Dictionary of New Words / ed. by E. Knowles. Oxford : Oxford University Press, 1998. 357 p.

83. Peterson N. Glossary of Mediation Terms. Raleigh : Lulu, 2008. 59 p.

84. The Oxford English Dictionary. A Supplement to the Oxford English Dictionary / ed. by. R.W. Burchfield. Oxford : Clarendon Press, 2018. 1331 + xxiii p.

85. Thomas K. Dictionary of Legal Terms. N. Y. : Barron's Educational Series, 2011. 652 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

86. Collection of Mediation Documents by a Mediator Damon Meeks. URL: http://www.meekslawfirmllc.com/Mediation_Documents.html (дата звернення : 24.04.2021).

87. Haynes J. Mediating Divorce: Casebook of Strategies of Successful Family Negotiation. San Francisco : Jossey-Bass, 1989. 331 p.

88. Maurice A. Clarifying the Theoretical Underpinnings of Mediation: Implication for Practice and Policy. URL: http://www.scholarlycommons.law.gofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1107&context=faculty_scholarship (дата звернення : 6.05.2021).

89. Mediation and Mitigated Speech : Approaches and Simulations. URL: http://www.court.state.hi.us/docs/CARD/CARD_LaBelle_MitigatedSpeech_2.pdf (дата звернення : 22.03.2021).

90. Mediation Scripts. URL : <http://www.adrr.com/adr3/long.htm> (дата звернення : 11.05.2021).

91. Spawl M. Mediation Training. Manual. URL: <http://www.supremecourtfindia.nic.in/MEDIATION%20TRAINING%20MANUAL%20OF%20INDIA.pdf> (дата звернення : 14.03.2021).

92. Resolution Through Mediation: Solving a Complex International Business Problem. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=xTbj-eHwX-w> (дата звернення : 17.05.2021).

93. Tenant-Landlord Mediation. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j6JErg10pbw> (дата звернення : 28.04.2021).

94. Winslade J., Monk K. Narrative Mediation: Re-authoring Conflict Stories. N. Y. : Academic Press, 2019. 228 p.

95. Workplace Mediation. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=octPvGiYUq8> (дата звернення : 16.03.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Стаття в журналі

Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика

УДК 811.111'42:316.48
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-1/26>

Козлова О. Б.
Національний університет «Запорізька політехніка»

Приходько А. М.
Національний університет «Запорізька політехніка»

СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ МЕДІАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню стратегії запобігання конфлікту, що знаходить свій вияв в англомовному дискурсі медіації. У статті визначаються поняття «медіація», «дискурс медіації», «комунікативна стратегія», описується історія появи та розвитку медіації як соціального феномену, встановлюються передумови можливості вивчення медіації в лінгвістиці, надається загальна характеристика дискурсу медіації. Основна увага в статті приділяється дослідженню комунікативної стратегії запобігання конфлікту та засобів її реалізації в англомовному дискурсі медіації.

Медіація є технікою подолання спорів і конфліктів, що використовується поза межами інституту права. Хоча конфлікти турбували людство з часів його появи, медіація як соціальний феномен та окрема процедура врегулювання конфліктів з'явилася в США лише в другій половині XX століття (з огляду на переобтяженість судової системи країни та небажання значної кількості американців вирішувати конфлікти в судовому порядку).

Оскільки медіація є комунікативною і власне дискурсивною практикою, то це дозволяє говорити про можливість її вивчення як лінгвального феномену, тобто дискурсу медіації. Виокремлення та дослідження вказаного типу дискурсу стає можливим завдяки появі та розвитку дискурс-аналізу як окремої дослідницької парадигми в лінгвістиці.

Дискурс медіації є типом інституційного дискурсу, спрямованим на вирішення конфліктів. Учасниками комунікативної ситуації, в якій відбувається актуалізація вказаного типу дискурсу у вигляді диспуту, є пропонент, медіатор та опонент.

Стратегічна організація англомовного дискурсу медіації визначається використанням медіатором комунікативної стратегії запобігання конфлікту. Вказана стратегія є планом оптимального втілення комунікативного наміру врегулювання конфлікту, що визначає сукупність обраних медіатором комунікативних засобів. Реалізація стратегії запобігання конфлікту в англомовному дискурсі медіації відбувається комунікативними тактиками з'ясування причини конфлікту, ствердження позиції пропонента, а також з'ясування позиції опонента.

Ключові слова: дискурс медіації, інституційний дискурс, медіатор, стратегія запобігання конфлікту, комунікативна тактика.

Постановка проблеми. Феномен медіації як «окремої, самостійної успішної технології вирішення конфліктів» почав активно вивчатися науковцями в межах конфліктології [2; 4; 8; 10; 13], соціології [3], політології [5], менеджменту [9; 13] тощо в другій половині XX – початку XXI. Оскільки медіація є соціально-комунікативною та дискурсивною практикою, то її вивчення є актуальним і для лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на численні дослідження медіації в інших науках гуманітарного циклу, медіація як дискурсивний феномен загалом лише починає вивчатися мовознавцями [11; 14]. Саме цей факт

зумовлює необхідність дослідження дискурсу медіації як окремого типу дискурсу зі своїми прагматичними цілями, своєрідним комунікативно-функціональним призначенням, особливою стратегічною організацією.

Постановка завдання. Метою цієї наукової розвідки є вивчення стратегії запобігання конфлікту, що широко використовується в англомовному дискурсі медіації, а її завданнями – визначення понять «медіація», «дискурс медіації», «комунікативна стратегія», аналіз появи, розвитку та сутності медіації як соціального феномену, з'ясування передумов можливості вивчення медіації в лінгвістиці, надання загальної характе-

тики дискурсу медіації, а також аналіз способів реалізації комунікативної стратегії запобігання конфлікту в англomовному дискурсі медіації.

Виклад основного матеріалу. Поняття медіації не отримало єдиного визначення у фаховій літературі, що зумовлено різними підходами науковців до її дослідження, їх належністю до різних парадигм знання. Під медіацією (від англ. *mediation* – *посередництво*) розуміють «техніку врегулювання конфлікту» [1, с. 8], «спосіб вирішення спору за допомогою посередника» [4, с. 11], «одну з технологій альтернативного врегулювання спорів за участю третьої нейтральної сторони» [15, с. 66].

Проблема врегулювання конфліктів існувала з часів появи людства. Для вирішення спорів, що здійснювалося неюрідичним шляхом, почали залучати посередників ще в Стародавній Греції. Перші професійні медіатори-посередники були жерцями, писцями, авторитетними воїнами, представниками знаті. Медіація в її сучасному розумінні почала розвиватися лише в другій половині ХХ століття в США. Її поява та розвиток були зумовлені довгими та вартісними цивільними судовими процесами, які відбувалися в країні. Подібні процеси переобтяжували американських суддів та були малозначущими. З огляду на це, в країні почали виникати недержавні організації, метою яких було надання можливості особам, які не хотіли чи не могли звертатися до суду, вирішувати ті чи інші конфліктні ситуації.

Важливий етап у розвитку альтернативних технологій із регулювання спорів пов'язується з іменем професора Гарвардської школи права Ф. Сандера [4, с. 32; 10, с. 44]. Науковець висунув ідею про те, що справедливе вирішення спорів не обов'язково має обмежуватися державною юридичною системою, а може здійснюватися «за допомогою великої кількості інших державних процесів, які самі по собі або в комбінаціях можуть забезпечувати більш ефективне вирішення конфліктів» [15, с. 66].

Ідея науковця слугувала стимулом для досліджень і практичного використання способів альтернативного вирішення спорів. Зважаючи на це, в американському варіанті англійської мови з'явилась метафора *multi-doors courthouse*, що використовувалася для позначення зв'язку мети (вирішення спору) та засобів (використання різних способів для цього) [13, с. 24].

З усього різноманіття способів урегулювання спорів саме медіація оформилась в окрему процедуру, що стала застосовуватися в США, Вели-

кобританії і (пізніше) в інших країнах Європи. Нині інститут медіації функціонує також у Японії, Китаї, Кореї, Індії тощо. До нього звертаються задля вирішення різних спорів (від сімейних до складних економічних конфліктів).

Як форма альтернативного вирішення спорів медіація відрізняється від традиційного судового процесу за критеріями мінімальності ризику публічного оголошення спору, можливості регулювання процедури примирення, добровільності участі та права вибору посередника, оперативності процесу, можливості домовлятися про оплату за послуги медіатора, обрання території, нежорсткого регламенту, можливості вироблення взаємоприйняттого вирішення, задоволення інтересів обох сторін, досягнення консенсусу.

Подібні характеристики медіації відображені в її визначенні, наданому С. М. Марковим: «медіація – неформальне, тобто недержавне, конфіденціальне, рівноправне, відверте, але поважно-делікатне вирішення спорів у формі діалогу-диспуту, яке не виключає при цьому емоційно-психологічних методів доведення правоти, толерантне (компромісне) обговорення та врегулювання конфлікту (спору) з метою пошуку взаємовигідних інтересів для подальшого укладання мирної угоди або перемир'я» [10, с. 50].

Оскільки медіація є не тільки соціальним, а й власне дискурсивним феноменом, що здійснюється за допомогою мови, в конфліктних ситуаціях говорять про існування такого типу дискурсу, як дискурс медіації [11, с. 493; 14, с. 32]. Зазначимо, що не тільки вивчення, а й виокремлення цього типу дискурсу стає можливим завдяки появі та розвитку в лінгвістиці дискурс-аналізу як окремої дослідницької парадигми, спрямованої на вивчення «соціокультурних комунікативних практик» [17, с. 31]; дискурсу як «виду соціальної дії й інтеракції» [17, с. 12].

Нині в мовознавстві є різні класифікації типів дискурсу. Російський дослідник В. І. Карасик виокремлює основні їх типи: персональний (особистісно орієнтований) та інституційний [7]. Якщо в першому випадку мовець виступає як особистість, що бере участь у побутовому спілкуванні, то в другому випадку він є представником певного соціального інституту, від імені чи в межах якого він діє. Це визначає тематику його дискурсу, регламентує вибір мовних засобів та його комунікативну поведінку загалом.

Зазначимо, що англomовний дискурс медіації належить до інституційного типу дискурсу, що реалізується в межах сталої системи статусно-

рольових відносин комунікативного середовища досудового вирішення конфліктів. Отже, дискурс медіації є типом інституційного дискурсу, спрямованого на вирішення конфлікту між його сторонами.

Дискурс медіації передбачає трьох учасників комунікативного процесу (медіатора та двох конфліктних сторін). При цьому всі учасники є частиною дискурсивної моделі медіації. Їхнє мовлення є компонентами цього типу дискурсу, на відміну від моделі «той, що говорить – текст – той, що слухає», в якій стосунки між учасниками спілкування є зовсім іншими. Можна говорити також про поліфонічну організацію аналізованого типу дискурсу, оскільки спосіб організації інформації в ньому, породження та сприйняття його фрагментів здійснюється з огляду на зміст багатьох інших, на те, кому саме вони належать, на їх комунікативне призначення.

Основним комунікативним призначенням дискурсу медіації загалом та англійського дискурсу медіації зокрема є врегулювання та вирішення конфліктів. Це не може не позначитися на його стратегічній організації, виборі комунікативних стратегій і тактик, а також засобів їх реалізації мовцем. Під комунікативною стратегією розуміємо «план з оптимального втілення комунікативного наміру, що визначає сукупність комунікативних, а також мовних і мовленнєвих засобів» [6, с. 34], а комунікативною тактикою вважаємо «набір мовленнєвих дій, сукупність мовних засобів, що використовуються для її реалізації» [12, с. 64].

Намір опонента в дискурсі медіації полягає в усуненні конфлікту задля можливого перемир'я його учасників та знайдення виходу з кризової чи конфліктної ситуації. Це позначається на виборі та використанні ним *стратегії запобігання конфлікту*. Наведемо фрагмент дискурсу, де спостерігається використання вказаної стратегії:

P.: Well I really don't know what the basis of the whole thing is a bunch of unfounded nonsense (.) I really don't know why we are here.

A.: Well that's a bit strange.

P.: Putting me in just an awful situation (.) some wild allegations being made.

A.: So I'm just one of those crazy women and you're a victim of some loony single mom.

Mediator: Ann (.) tell me what's the basis for the allegation.

P.: Well paranoia (.) a lot of paranoia [14, с. 205].

Для адекватного розуміння змісту вказаного фрагмента необхідно здійснити опис комунікативної ситуації, в якій він використовується.

Вона стосується розбору конфлікту між професором одного з американських університетів Ф. Брауном і студенткою Анджелою, яка звинувачує професора в домаганнях. Професор був ініціатором створення програми вільного навчання тих студентів, які за сімейними обставинами не можуть відвідувати всі лекції. Подібна форма навчання передбачала індивідуальні консультації з викладачем.

Завданням медіатора у вказаному фрагменті є встановлення сутності бачення конфлікту обох учасників задля його вирішення, адже Анджела подала скаргу керівництву університету. Якщо вона не забере її, то професора можуть звільнити. Реалізації обраної стратегії у вказаному дискурсі сприяє застосування *тактики з'ясування причини конфлікту*, що, як правило, завжди ініціює подальші пояснення та обговорення його причин сторонами, що конфліктують. Зазначимо: хоча Анджела й звинувачує професора, він говорить про те, що абсолютно не розуміє, про що йдеться, критикує дівчину та створює таку основу для подальшої дискусії, яка потенційно могла б сприяти подальшому ствердженню своєї невинуватості та звинуваченню дівчини в неадекватності.

Проаналізуємо фрагмент іншого медіативного дискурсу, в якому розглядається конфлікт двох друзів, що є співвласниками успішного бізнесу. Аналіз усіх фрагментів їх вербальної взаємодії дозволяє з'ясувати, що конфлікт виник через те, що Девід вважає розподіл обов'язків між ними нерівномірним: він увесь день стоїть біля печі, випікаючи рогаляки, тоді як Роберт, що відповідає за їх збут, проводить половину дня на полі для гольфа, встановлюючи контакти з клієнтами. Девід вимагає механізації праці, щоб більше часу проводити із сім'єю, тоді як Роберт вважає, що жодних змін робити не потрібно, оскільки бізнес приносить дохід. Він вважає свою частину роботи також важкою, а витрати на додаткове обладнання необґрунтованими:

Robert: ... David is always complaining about this or that, but I also work hard and my work is not less important. His complaints are groundless.

Mediator: The bottom line is okay (.) you feel that the labor costs are too high and (.) could be brought down in some way (.) you feel that the selling costs are too high and could be brought down...

David: Well not even (.) I don't even feel that the selling costs (.) are that high everything is in line (.) I just want...

Robert: Well, you're here to complain again about my expense account.

Mediator: *So what is it (.) David (.) that golfing makes you resentful.*

David: *Well (.) basically that he's out there in the open (.) in the sun (.) having fun (.) and I'm in front of the oven and can't (.) well hell (.) you know (.) I guess if being in front of the oven is what I did for leisure (.) maybe I'd enjoy it.*

David: *But I really feel that (.) yes (.) either I've got in have a whole lot more, time off (.) and be up (.) in the mountains with my family doing whatever I want to do (.) just to even up the situation and have that time to spend with my family.*

Mediator: *Would you be more comfortable if Robert didn't play golf?*

David: *Well (.) depending what he was doing.*

Robert: *I'm maintaining our customers (we've got to maintain our customer relationships [16].*

Із наведеного прикладу стає зрозумілим, що Девід не може чітко сформулювати свою позицію, а Роберт коментує її як скаргу, тобто не хоче визнавати конфлікт. Із метою запобігання конфлікту медіатор використовує тактику з'ясування причини конфлікту, застосовуючи для цього не тільки питальне речення (*Would you be more comfortable if Robert didn't play golf?*), а й низку речень, за допомогою яких висвітлює суть скарги та незадоволення Девіда (*The bottom line is okay (.) you feel that the labor costs are too high and (.)... So what is it (.) David (.) that golfing makes you resentful*). Остання з визначених фраз свідчить про те, що Роберт підкреслює важливість саме своєї праці у суспільному бізнесі, що вказує на те, що він, на відміну від модератора, не хоче заглиблюватися в сутність конфлікту та розуміти позицію свого партнера.

У подальшій дискусії Девід говорить про те, що знає і цінує Роберта як гарного фахівця, але хоче, щоб обов'язки було розподілено порівну, інакше йому доведеться залишити бізнес. Позиція Девіда майже озвучується медіатором:

Mediator: *So your feeling is that you 're doing more than your half.*

David: *Oh (.) I know it.*

Mediator: *Okay (.) Robert (.) what's your perception.*

Robert: *I don't see it as that. I mean C.) I'm putting in as many hours as he's putting in and I'm there early in the morning and (.) and I'm doing the sales*

work. I'm making sure that the (.) deliveries are ready for the drivers when they come in in the morning to take the product out. You know I go on from there I make sure everything is done before I go and meet with the customer. It's not always on the self course) obviously you've got to have meetings with them in their offices and so on [16].

Стратегія запобігання конфлікту, яку використовує модератор, реалізується в його мовленні спочатку за допомогою тактики ствердження позиції пропонента, тобто Девіда (*So your feeling is that you 're doing more than your half*), а потім із застосуванням тактики з'ясування позиції опонента, тобто Роберта (*Okay (.) Robert (.) what's your perception*). Використання вказаних тактик спрямовано на реалізацію ключової стратегічної мети модератора, що полягає в усуненні конфлікту.

Висновки і пропозиції. Таким чином, медіація є однією з ключових технік вирішення спору, що здійснюється поза межами судового процесу. Конфлікти та спори існували з часів появи людства. Виокремлення медіації як окремого інституту вирішення різних конфліктів відбулося вперше в США через обтяженість судової система та перенавантаження американських суддів незначними (з точки зору правосуддя) справами, а також з огляду на бажання позивачів вирішувати конфлікти не тільки суто правовим способом. Дискурс медіації є типом інституційного спілкування, зорієнтованого на вирішення конфлікту за допомогою посередника. Засобом актуалізації цього типу дискурсу є диспут, у якому беруть участь такі три сторони, як проponent, опонент і медіатор, або посередник. Оскільки основним комунікативно-прагматичним наміром медіатора є врегулювання конфлікту, то стратегічна організація англomовного дискурсу медіації позначена використанням ним стратегії його запобігання. Аналіз фактичного матеріалу дав можливість з'ясувати, що вказана стратегія реалізується в аналізованому типі дискурсу тактиками з'ясування причини конфлікту, ствердження позиції пропонента, з'ясування позиції опонента. Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі інших комунікативних стратегій і тактик їх реалізації, що використовуються посередниками для вирішення конфліктів в англomовному дискурсі медіації.

Список літератури:

1. Азбука медіації / сост. ред. С. М. Ташевский, Ц. А. Шамликашвили. Москва : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2011. 64 с.
2. Аллахвердова О. В., Карпенко А. Д. Медіація як средство разрешения конфликтов : области применения. *Социальные конфликты : экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения*. Москва : Едиториал УРСС, 2003. Вып. 20. С. 427–435.

3. Аристова М. К. Социология. Москва : УРСС, 2001. 232 с.
4. Бесемер Ч. Медиация. Посредничество в конфликтах / пер. с нем. Н. В. Маловой. Калуга : Духовное познание, 2004. 176 с.
5. Евленко А. С. Политология. Москва: Изд-во «Знание», 1982 с.
6. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи: дис... докт. филол. наук: 10.02.01. Омск, 1999. 385 с.
7. Карасик В. И. О типах дискурса. Языковая личность : институциональный и персональный дискурс сб. науч. тр. ВГПУ. Волгоград : Перемена, 2000. С. 5–20.
8. Кармин А. С. Конфликтология. Санкт-Петербург : «Лань», 1999. 448 с.
9. Кроули Дж., Грэм К. Медиация для менеджеров : разрешение конфликтов и восстановление рабочих отношений. Москва : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010. 304 с.
10. Марков С. М. Медиация – альтернативный метод разрешения конфликтов (споров). *Вестник Хабаровской государственной академии экономики и права*. Хабаровск : Изд-во ХГАЭП. 2010. № 3. С. 42–59.
11. Моногарова А. Г. Проблема онтологии и структуры дискурса. Специфика англоязычного дискурса медиации. *Молодой ученый*. 2013. № 5 (52). С. 490–495.
12. Филинский А. А. Критический анализ политического дискурса предвыборных кампаний 1999–2000 гг.: дис... канд. филол. наук : 10.02.19. Тверь, 2000. 163 с.
13. Bercovitch J., Rubin K. *Mediation in international relations. Multiple approaches to conflict management*. New York : St. Martin's Press, 1992. 301 p.
14. Morasso G. S. *Argumentation in Dispute Mediation : A reasonable way to handle conflict*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2011. 286 p.
15. Sandr F. E. A. Varieties of dispute processing. *The Pound Conference. Perspectives on justice in the future. Proceedings of the National conference on the causes of popular dissatisfaction with the administration of justice* / ed. by A. L. Levin and R. R. Wheeler. St. Paul Minnesota : West Publishing Co, 1979. P. 65–87.
16. Teachers complaints and disputes. Master Series in Mediation. Edumonde mediation. 1 электр. опт. диск (DVD-ROM). Заголовок з етикетки диска.
17. Wodak R., Meyer M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London : Sage Publications, 2002. 200 p.

Kozlova O. B., Pryhodko A. M. THE STRATEGY OF PREVENTION OF CONFLICT IN THE ENGLISH-LANGUAGE DISCOURSE OF MEDIATION

The article is devoted to research of strategy of conflict prevention in the English-language discourse of mediation. The notions of «mediation», «discourse of mediation», communicative strategy are defined in the article. History of emergence and development of mediation as a social phenomenon is described, preconditions of possibility of study of mediation in linguistics are determined, general characteristics of the discourse of mediation is given in the article. Main attention is also given in it to the research of the communicative strategy of prevention of conflict and means of its realization in the English-language discourse of mediation.

Mediation is a technique of overcoming of disputes and conflicts, used beyond the institution of law. Although conflicts troubled humanity since its emergence, mediation as a social phenomenon, and separate procedure appeared in the USA only in the second half of the XX-th century. It happened because of overloading of judicial system of the country and reluctance of Americans to solve conflict issues in courts.

As mediation is a discursive practice, it allows to study it as a lingual phenomenon, i.e. the discourse of mediation. Its research becomes possible due to the emergence and development of the discourse-analysis as a separate research paradigm in linguistics.

The discourse of mediation is a type of institutional discourse aimed at the settlement of conflicts. Participants of a communicative situation in which the abovementioned type is actualized in the form of disputes are proponent, mediator and opponent.

The strategic organization of the English-language discourse of mediation is determined by use of the communicative strategy of prevention of conflict. This strategy is viewed as a plan of optimal implementation of communicative intention of conflict regulation, which is determined by communicative means chosen by moderator. The realization of the strategy of prevention of conflict in the English-language discourse of mediation is done with the help communicative tactics of clarifying of reasons of the conflict, declaration of the position of the proponent, clarifying the position of the opponent.

Key words: the discourse of mediator, institutional discourse, mediator, the strategy of prevention of conflict, communicative tactics.

Додаток Б

Тези

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2021. Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

19–23 квітня 2021 року

Електронне видання на DVD-ROM

м. Запоріжжя

семантичних груп, де власним назвам належить чільне місце в накопиченні, збереженні та передачі культурної інформації.

УДК 811'11'27

Приходько А. М.¹

Козлова О. Б.²

¹ д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-310м НУ «Запорізька політехніка»

ПОНЯТТЯ «ДИСКУРС» VS. «ТЕКСТ» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Поняття комунікативної стратегії та тактики вже досить детально розроблені у лінгвістиці. Однак ще й донині вони не мають ані загальноприйнятої дефініції, ані однозначного трактування. Під комунікативною стратегією розуміють «характеристику когнітивного плану спілкування, яка контролює оптимальне вирішення системи завдань» [3, с. 274], «вибір комунікативних намірів, розподіл квантів інформації по комунікативним складовим» [8, с. 18], «загальний план або «вектор» мовленнєвої поведінки» [7, с. 58].

Наголошуючи на інтенціональності та цільовому призначенні комунікативної стратегії, дослідники характеризують її і як «творчу реалізацію плану побудови мовлення з метою вирішення глобального мовного/немовного завдання в конкретній інтеракції» [2, с. 50], «послідовність мовленнєвих дій, організованих залежно від цілей комунікативної взаємодії» [8, с. 22], «ефективні шляхи досягнення комунікативних цілей» [9, с. 97], «план із оптимального втілення комунікативного наміру, що визначає сукупність мовних та мовленнєвих засобів» [1, с. 12].

На нашу думку, вибір комунікативних стратегій визначають комунікативні інтенції. На це вказує і О. О. Селіванова, яка вважає, що «комунікативна інтенція є превербальним, осмисленим наміром мовця, що зумовлює вибір комунікативних стратегій, визначає внутрішню програму його мовлення та способи її втілення» [6, с. 605]. Під комунікативною інтенцією розуміють також цілі та наміри мовця, його загальну настанову та спрямованість на реалізацію комунікативного наміру (наприклад, повчання, інформування, переконання адресата, спонукання його до дій, навіювання та інше) [5, с. 56].

Комунікативні стратегії розрізняються відповідно до цілей, які переслідує людина у процесі спілкування. Цілі учасників комунікативної взаємодії можуть бути організовані ієрархічно. Наприклад, О. С. Іссерс і М. Макаров пропонують розрізнити два види ієрархічно підпорядкованих

целей: першочергові (заради яких планується та здійснюється комунікація) та другорядні цілі, пов'язані з ефективною взаємодією комунікантів, їх самовираженням, самооцінкою та прагненням створити позитивний імідж [3, с. 112; 4, с. 23].

Першочергові цілі ініціюють комунікативний процес, керують мовленнєвими діями. Для їх досягнення використовують основні стратегії, спрямовані на корегування моделей світу, системи цінностей та поведінки адресата. Для реалізації другорядних цілей, змістом яких є досягнення успіху в процесі комунікативної взаємодії, застосовують допоміжні стратегії, що сприяють її ефективній організації й оптимальному впливу на адресата.

Одна і та ж сама тактика може застосовуватися у різних стратегіях одного й того ж самого дискурсу або у різних типах дискурсу. Наприклад, тактика компліменту може використовуватися не тільки в рекламному, а й у любовному, публічному чи політичному дискурсах. Подібні тактики вважаються універсальними [8, с. 68]. Номінація тактик здійснюється зазвичай шляхом використання певної семантичної назви, що узагальнює значення одиниць, які слугують засобами передачі тієї чи іншої комунікативної тактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова, А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики [Текст] / А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К., 2004. – Вип. 10. – С. 11-16.
2. Вострова, С. В. Комунікативні стратегії та тактики англомовного медичного дискурсу [Текст] / С. В. Вострова // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. пр. [відп. ред. Н. М. Корбозерова] – К. : Видавничий центр КНЛУ. – 2003. – Вип. 9. – С. 48-57.
3. Иссерс, О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи [Текст] / О. С. Иссерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 284 с.
4. Макаров, М. Л. Основы теории дискурса [Текст] / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 280 с.
5. Паршин, П. Б. Речевое воздействие: основные сферы и разновидности [Текст] / П. Б. Паршин // Рекламный текст. Семиотика и лингвистика. – М., 2000. – С. 55-73.
6. Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – 718 с.
7. Труфанова, И. В. О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика [Текст] / И. В. Труфанова // Филологические науки. – 2000. – № 3. – С. 56-65.
8. Янко, Т. Е. Коммуникативные стратеги русской речи [Текст] / Т. Е. Янко. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 384 с.

9. Adams, J. K. *Pragmatics and Fiction* / J. K. Adams. – Amsterdam, Philadelphia : Benjamins, 1985. – 89 p.

УДК 811.111'276.2:575

Кузнецова І. В.¹

Рябчук О. Т.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-310м НУ «Запорізька політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ФІТОНІМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Світ рослин безумовно є важливим фрагментом мовної картини світу. Фітонімічна лексика в свою чергу відображає господарську та культурну діяльність народу, систему його цінностей і світосприйняття. Людина, відчуваючи себе частиною природи, на початкових етапах свого розвитку знаходилась в повній залежності від існування флори. Назви рослин є носіями символічного змісту завдяки таким їх семантичним ознакам, як багатозначність, образність, імпліцитність змісту. Індивідуальні знання символіки фітонімів формуються переважно на підсвідомому рівні під впливом міфів, легенд, народних пісень, фразеологізмів, звичаїв, обрядів, ритуалів, а також літературних творів. Тому історико-етимологічному аспекту вивчення фітонімів учені приділили більше уваги.

Термін «фітонім» з'явився у 70-х років ХХ століття, саме з цього періоду дане поняття почало активно використовуватися в лінгвістиці. На думку Ю. А. Дьяченко, в науці оформилося як вузьке, так і широке тлумачення зазначеного терміну. Як зазначає С. Шестакова, «фітонім – це власне ім'я будь-якої рослини» [2, с. 45]. Початок вивчення фітонімічної лексики пов'язане з ім'ям Ф. І. Буслаєва. Оскільки в мовознавчій науці немає єдиного визначення назв на позначення об'єктів рослинного світу, такі лексичні утворення іменували порізно: фітонім (О. Абакумова, О. Блінова, С. Бутко тощо), флороназва (В. Пітель). Проте деякі дослідники у своїх розвідках послуговуються не якимось одним терміном, а використовують паралельні найменування: фітонім, фітонімний іменник (І. Клімас), фітонім, флорема, флористична одиниця (К. Акулініна), фітонім, флористична лексема (С. Камаль), фітонім, фітонімічна лексема (Ю. Дьяченко), флоролексема, флоризм, флороназва, флористична одиниця (С. Шуляк), флоролексема, флористичне найменування (І. Коломієць, Д. Уманець). Проаналізувавши ці визначення, кваліфікуємо лексеми аналізованого різновиду як фітоніми (терміни флороназва, флоролексема вживаємо як синонімічні).